

alienis oculis me ponatis, neque reliquias meas delineatis, quominus in proprium locum reportentur. His dictis, securi percussus est, statimque sanguis et lac ex ejus vulneribus effluxit, ita ut omnes mirarentur. Multi vero ex Græcorum numero, cum factum illud vidissent, et victoris martyris patientiam, et constantem atque immobilem fidem animadvertissent, consilium et sententiam priorem mutaverunt. Itaque Christiani facti, ex iis quæ vir ille sanctus prædixerat, magis confirmati sunt. Omnia enim, quæ a beato illo martyre prædicta fuerant, completa sunt, ita ut et alii complures ex ea re ad Christi fidem conversi fuerint. Martyrio autem functi sunt sanctus Victor et beata Stephana quarto decimo die mensis Novembris in urbe Damasco, imperante Antonino, et Sebastiano duce. Quare sit gloria Patri et Filio et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Ἰταλίας, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

ἡγουμένων, ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου καὶ Σεβαστιανοῦ

μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ οἱ ῥήτορες τελευτήσωσι, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ τελευτᾶτε μεθ' ἡμέρας δώδεκα, καὶ ὁ δοῦξ μεθ' ἡμέρας εἴκοσι τέσσαρας ἀρπαγῆσεται ὑπὸ τῶν ἐναντίων· καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐλεύσονται οἱ ἡμέτεροι ἐπὶ τῷ ἄρει τῷ σώματι μου· ἔγω γὰρ καὶ τὴν σοφὴν ἔκπαλαι ἐτοίμην· μὴ οὖν εἰς ἀλλοτριαν τεθῶ, παρακαλῶ, μηδὲ κωλύσητε ἀρθῆναι τὸ λείψανόν μου, ἵνα εἰς τὰ ἴδια ἀποκομισθῆ ἔν εἰρήνῃ. Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, καὶ εὐξαμένου, ἐκρούσθη τῷ ἔρει καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ γάλα, ὥστε πάντας θαυμάσαι τοὺς περιεστῶτας. Πολλοὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων θεωρήσαντες τὴν καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν τῆς ἀκλινοῦς αὐτοῦ πίστεως, μεταβαλλόμενοι τὸν τρόπον, γέγονασιν Χριστιανοί. Ἀκούσαντες δὲ καὶ περὶ ὧν προείρηκεν, πλέον ἐστηρίχθησαν· πάντα γὰρ ὅσα προείπεν, ἐγένοντο, ὡς ἐκ τούτου πολλοὺς πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος καὶ καλλίνικος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Βίκτωρ σὺν τῇ μακαρίᾳ Στεφανίδει μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐνδεκάτῃ, ἐν πόλει Δαμασκῷ τῆς Συρίας, εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MENSIS JUNIUS.

DE S. SAMPSONE XENODOCHO

CONSTANTINOPOLI.

(Anno 530 vel 531, Junii die 27. — Acta SS. Bolland. ad hanc diem, Græce et Latine.)

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. — *Auctor Vitæ S. Sampsonis Symeon Metaphrastes.*

Leo Allatius, in sua de Symeonum scriptis Diatriba, ubi de Symeone Metaphraste fusius agit, varias sanctorum Vitas, quæ sub ejusdem nomine passim veniunt, tum quod alios auctores præferant, tum quod a scribendi methodo et stylo atque ætate Metaphrastis multum aberrant, ei plane abjudicat; alias vero nonnullas tanquam genuinos illius fetus designat, ex quibus de cæteris fieri possit judicium; de Vita tamen Sampsonis Xenodochi nihil pronuntiavit, forte quod Græcum textum videre ei non licuit; difficile enim est de genuino auctoris fetu judicium ferre, nisi eum proprio idiomate loquentem audias. Nos Vitam eam Græce conscriptam, quam ex ms. bibliothecæ Medicæ

temporibus vicino, paucis hic juvat apponere, ut est apud Leonem Allatium in Diatriba prælaudata.

2. « Τα γὰρ προοίμια τῶν λόγων αὐτοῦ ἀπτόμενα εὐθύς τοῦ ὑποκειμένου, καὶ βραχὺ τι προϊών, τὴν τοῦ συγγράμματος ἀναφαίνει σκοπόν· καὶ τὴν πᾶσαν ἐπ' ἐνίοις τῶν λόγων ὑπόθεσιν κεφαλαιωσάμενος εὐθύς κατὰ μέρη τέμνει, πρὸς τε τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς καιροὺς μεταρμόζεται. Καὶ τὸ μὲν χρῶμα τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ πᾶσι, καὶ ἡ ποιότης μίᾳ τῆς φράσεως, ἡ δὲ γε τοῦ ἕθους μεταβολὴ ποικίλη, καὶ ὡς ἂν εἶπη τις, τεχνικὴ, οὐ διὰ τὴν τέχνην τὰ πράγματα μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τῷ ἑκάστῳ τῶν παραπιπτόντων πραγμάτων τε καὶ προσώπων οἰκτεῖον ὑφερμηνεύουσα· ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαιότερα τῶν πραγμάτων ἐνατενίζων, ἐκαίνων τε οὐκ ἀφίσταται, ἵνα μὴ δόξῃ ἄλλο τι ποιῶν, καὶ παρὰ τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν ὅλην ἰδέαν μετατυποῖ οὐκ ἐναλλάττων τὴν ὅλην, ἀλλὰ τὸ ἡμαρτημένον τῶν εἰδῶν διορθούμενος, οὐδὲ καινοτομῶν τὰς ἐννοίας, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα μετατιθεῖς, ἀνωμαλίαις τε περι-

πίπτων διηγημάτων ὁ λόγος αὐτῶ, καὶ μεταλλαγαῖς ὑποθέσεων οὐ συγγεῖται, οὐδὲ παράττεται. » Quæ ita vertit Allatius :

3. « Principium ejus orationum statim attingit subjectum, et parum procedens, ostendit sui scripti scopum; et in nonnullis orationibus, cum totum argumentum recapitulet in summam, id statim in partes dividit. Se autem accommodat personis et temporibus, et est quidem omnibus idem color orationis et una qualitas dictionis; morum autem varia est mutatio, et, ut dixerit quispiam, artificiosa, non per artem res mutans, sed, quod unicuique rei et personæ incidenti conveniebat, interpretans. Tanquam autem ad archetypa exemplaria ac res antiquiores intuens, nec ab illis recedit, ne videatur aliquid aliud facere, et ad exemplar quoque totam transmutat dicendi formam, non diversam faciens materiam, sed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens; neque sententias innovans, sed convertens figuram dictionis, et ei incidens oratio in diversitatem narrationum et varietatem argumentorum non confunditur neque perturbatur, » etc.

4. Hæc qui cum Proœmio auctoris contulerit, in eo Metaphrastem agnoscat : in ipso enim initio descriptionis suæ scopum intentumque significat; deinde, quæ documenta ad Sampsonis historiam texendam habuerit, exponit; quæ quamvis incrudite et barbære essent composita, secuturum tamen sese profitetur, quanquam ea meliori stylo metaphrastice exornet. Deinde si totam hujus descriptionis formam, stylum, frequentemque adagiorum, hinc inde erudite intercurrentium, usum consideres, atque ea omnia cum genuinis illius ac germanis fetibus, de quibus constat apud Allatium in præfata Diatriba, ubique Metaphrastem invenies. Præterea certos nos reddit auctor Vitæ hujus in Proœmio, se multorum aliorum sanctorum, martyrum quidem labores et certamina, confessorum vero vitas et res gestas diligenter conscripsisse, idque Constantinopoli, ubi S. Sampsonis tumulus cœlestibus clarebat prodigiis; inde et ea narrat miracula, quæ aut ipse oculis consrexit, vel ab oculatis testibus ipse audivit; quæ cui istius temporis auctori ascribentur, nisi Metaphrasti?

5. Hunc non ludimagistrum trivialem fuisse, ut quidam somniarunt, sed summa in republica dignitate excelluisse, utpote qui *Magistri et Logothetæ* nomine appelleretur; quod eorum munus est, qui rationes fiscales vel publicas cognoscunt et disceptant, sumptusque vel et reditus ita dirigunt, ut reipublica potius quam privatorum munus sustineant; hujus, inquam, dignitatis fuisse Metaphrastem, evidenter demonstratum lector inveniet apud Bollandum nostrum in Præfatione gen. ad Vitas sanctorum, cap. 1, § 5, et fusius apud Allatium in Diatriba prædicta. Nostrum vero auctorem conspicue fuisse in republica dignitatis, ex eo licet coniecere, quod in Vita num. 12 asserat se amicam

fuisse, et perquam familiarem viro in summa dignitate constituto, Leoni scilicet, ὃν ὁ πατρικίων τε καὶ πραιποσίτων εἶχε χορὴς, καὶ ὃς μετῆλθε μὲν τὴν τοῦ Δρουγγαρίου τὴν τῶν πλωτῶν, μετῆλθε δὲ καὶ τὴν τοῦ Λογοθέτου τοῦ Δρόμου ἀρχήν, « qui in patriciorum præpositorumque ordinem relatus fuit, quique rei maritimæ præfecturam ac Logothetæ Cursus publice magistratum gessit, » quæ sunt inter suprema reipublicæ Constantinopolitanæ munera.

6. Cum vero alius quidam Leo, qui Leonis patricii ministerio suberat, quique erat protospatharius (id est princeps eorum qui ad corporis custodiam erant deputati) domini sui gratia ac favore, quam ob causam nescio, excidisset, nullusque pro misero intercedere auderet, quod difficilis ad patricium pateret aditus, et asper esset in sermonis congressu, præsertim inter famulos; solus hujus Vitæ auctor, pro sua scilicet qua apud Leonem patricium pollebat auctoritate et gratia, pertinacem animum ad impetrandam misero veniam interpellare sustinuit, ut ipsemet refert loco præcitato. Inde inferre licet hunc quoque fuisse eximia dignitatis atque auctoritatis, dignumque qui in tanti viri amicitiam familiaritatemque admitteretur. Convenit igitur auctori nostro stylus et scribendi formula Symeonis Metaphrastis, convenit vitæ institutum, convenit dignitas; nunc superest, utrum cum ætate ejusdem convenire possit, perspicere.

7. Floruisse Metaphrastem ultimis annis imperii Leonis Philosophi, qui obiit anno 909, constat ex ipsiusmet testimonio in Vita S. Theoctistes, ubi ait : « Γενομένῳ μοί ποτε κατὰ τὸν Πάρον ἡ γέγονα δὲ καὶ γὰρ ἐπὶ Κρήτην διέπλεον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Λέοντος ἐκείσε πεμφθεῖς ἡ Λέοντος, φημί, τοῦ εὐτυχοῦ ὄντως βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῶ τάφῳ ἀναθάψαντος ἡ ἐπεμπόμην δὲ συστρατευόμενος Ἡμερίῳ τῶ πάνυ, τῶ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, καὶ ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου, καὶ τοῦ στόλου πάντός... Ἐστελλόμενῳ τοιγαροῦν τοῦτο μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, καὶ προβιθαζόμενος εἰς πείραν στρατηγικὴν, οἷα πῶλος μητρὶ πρὸς τὰ γενναϊότατα τῶν στρατηγημάτων συσκαίρων. Οὕτω γὰρ ἦν ὁ τοῦ μακαρίτου μου Βασιλέως σκοπός ἡ τοῦτο δὲ πρὸς σθευόμενος πρὸς τοὺς τὴν Κρήτην ἔχοντας Ἀραβας. » Quæ sic Latine sonant Allatio : « Cum aliquando in Paro essem insula; fui autem : nam in Cretam navigabam a Leone beatæ memoriæ commissus; Leone, inquam, illo vere fortunato imperatore, qui ipsam Romanorum felicitatem secum videtur in sepulcrum intulisse : mittebar autem una militans cum clarissimo illo Hemerio, utpote ducendi exercitus peritissimo, dromi præfecto, qui et universæ classi imperabat... Mittebar igitur partim cum eo militans, et ad imperatoris artis documentum aliquod promovendus, ut equulus matri, ad præclara ejus stratagemata assiliens : id enim præcipue Augustus spectabat : partim

ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer. »

8. Ex his infert Bollandus noster, in prædicta præfatione, Metaphrastem id temporis non adeo fuisse natu provectum, ut qui imperatoris virtutis tirocinium ponere sub veterano duce juberetur, ei-que additus fuerit *ὡς πῶλος μητρὶ*, « velut equulus matri, » solumque ei tribuit xx ou xxii annorum ætatem. Allatius vero hanc similitudinem non ad ætatem, sed ad docilitatem et disciplinam referens ex ultimis verbis, *τοῦτο δὲ πρεσβευόμενος πρὸς τοὺς τὴν Κρήτην ἔχοντας Ἀραβίας*, « partim ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer, » concludit, ea in expeditione Metaphrastem provectoris ætatis fuisse, quæ capax esset sustinendæ auctoritatis, atque illius prudentiæ, quæ in legato requiritur : quare annos xl, aut minimum xxxv ei tribuit. Multa quidem ille præter alia eaque gravissima erudite congerit, unde opinionem suam verosimilem reddat.

9. Omnia tamen, quæcumque affert, rem plane non conficiunt, idque solum convincunt, communiter id contingere secundum ordinarium rerum humanarum cursum, non vero absolute, ita factum nunquam esse. Capax etenim est nonnunquam adolescentia rerum maximarum, tum in militia, tum in republica, præsertim si prudentia et exterior corporis species, ut quandoque factum vidimus, ætatis defectum suppleat. Ut alios præteream, Scipio Africanus, quod Romana habet historia annos xxiv natus, imperator missus est in Hispaniam, quam quatuor mensium spatio Carthaginensibus eripuit. Pompeius Magnus, teste Cicerone in Orat. pro lege Manilia, « ineunte adolescentia summi ipse exercitus imperator fuit ; » et tamen quanta in moderando dirigendoque exercitu prudentia rerumque usus requiritur ! Juvat hic annectere quod refert Beyerlink in *Theatro vitæ hum.*, verbo : *Legatus*. « Venerant, inquit, superiori ævo ad imperatorem Orientis imberbes legati, quos cum ille despiceret, quod adolescentiores missi essent, libere et audacter dixerunt : Si ex menti lanugine æstimanda sit aptitudo et dignitas, hircos potiores partes habituros. »

10. Quod igitur in paucis contigit, in Metaphraste contingere potuit, præsertim cum Michael Pselus ipsius encomiastes, ejus in prima ætate ingenium, innatamque quasi prudentiam extollat hisce verbis : « Καὶ τὸ κατὰ πάντων ἀσύγκριτον κράτος καὶ ἀπαράμιλλον, ἣν μὲν εὐθὺς τὸ ἐκ πρώτης, ὡς εἶπεν, γενέσεως, καὶ ἐξ ἀνθούσης ἤδη τριχῆς, ὡς περ οἱ τῶν λεόντων σκύμνοι, εὐθὺς τὴν ὄφρυν παραδεικνύοντες, καὶ τῶν ἐπαυγενίων τριχῶν τὸ λάσιον. Ὑπήνηται γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς συνέσεως ἄνθη, καὶ τὸ φρόνημα ῥίζαν τινὰ εἶχε βαθύτην, καὶ ὁ νοῦς ἐξήστραπέ τι θαυμάσιον. Ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀρκοῦντα ἐτύχχανεν εἰς τελείωσιν, ἐκαίνο δὲ προχαράγματα τῆς τελείας ἐγνωρίζετο φύσεως. » Quæ ex interpretatione Allatii ita sonant : « Et vires quidem

(ingenii) incomparabiles statim et a primo, ut semel dicam, ortu, etiam florente capillo ostendebat ; non secus atque leonum catuli ostendunt protinus supercilium et densam colli jubam. Etenim flores pullulabant intelligentiæ, et habebat prudentiæ profundam quamdam radicem, quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc aliis quidem suffecissent ad perfectionem ; in illo autem agnoscebantur velati quædam prius descriptæ figuræ, quæ perfectam ejus indolem præsignificabant. » Quid miri igitur, si Metaphrastes id temporis legatione aliqua perfunctus fuerit, prudentia magis quam ætate provectus ? forte etiam aliis legatis senioribus honoris causa additus, ut quemadmodum sub Himerio veterano duce rei militaris, ita sub iis rei politicæ inter exteris nationes rudimentum poneret.

11. Quod igitur fieri potuit, facium tantisper supponamus, atque ultimo Leonis Philosophi anno, æræ communis 911, Symeoni Metaphrasti xxx aut xxxii annorum ætatem tribuamus. Poterit tunc ad tempora Nicephori Phocæ pervenisse (qui anno lviij ejusdem sæculi imperium Orientis adeptus fuit) atque octogenario major aliqua etiam elucubrasse. Hoc supposito, videamus an chronologia hæc convenire possit nostro auctori, qui num. 19 narrans miraculum quod Bardæ protospathario accidit, ait : *Σφύδρα δὲ οὗτος Ῥωμανῶ βασιλεῖ τῷ ἐπιεικεῖ τε καὶ χρηστῷ προσφκείωτο, ὃν καὶ ἴσασι πάντες, ὑλὸν Κωνσταντίνου γενέσθαι, τοῦ, τὰ πάντα συνελόντα εἰπὼν, βασιλικωτάτου.* « Ei vero (Bardæ) magna intercesserat familiaritas cum Romano imperatore benigno et clemente, quem sciunt omnes fuisse filium Constantini, qui (ut omnia semel dicam) fuit imperator egregius, » quibus verbis de Romano Constantini Porphyrogeniti filio, ut jam mortuo loqui videtur, nisi forte verti possit : « Ei vero magna intercedebat familiaritas cum Romano imperatore, quem sciunt omnes esse filium Constantini ; » atque ita ad Romani imperatoris tempora, qui ab anno 960 ad 63 imperium tenuit, referri posset, alias ad successoris illius Nicephori Phocæ tempora transferendus, adeoque nihil hic est, quod cum ætate Metaphrastis pugnet.

12. At terruit me quod num. 15 legatur, ut apud Surium translatus est, scilicet : « Petit a bono Joanne (ille enim tunc obtinebat imperium) ut cura hujus domus sibi demandaretur ; » ubi Joannes Zemises indigitatur, qui anno 969 regnare incepit, ad cujus tempora Metaphrastes ægre potest pertinere, nisi eum nonagenario majorem, vitam hanc scripsisse fateamur. Quam ob rem pro Joanne scribendum puto Constantinam : idque eo facilius adducor ut credam, quia in egrapho nostro Græco nomen Joannes integre scriptum non habetur, sed duabus tantum initialibus litteris Ἰω. In authentico igitur nomen Constantinus per compendium scriptum fuerit duabus aut tribus primis litteris Κων tantum expressum ; unde extritis edacitate temporis, in prima littera K, duabus transversis li-

neolis et ultima forte littera v, 'Iō remanserit; ex eoque Joannem fecerint. Cum igitur illa ita commode explicari possint, cæteraque omnia Metaphrasti convenient, nihil obest, quominus Vitam S. Sampsonis ei ascribamus, quam in decrepita sua senectute composuerit, postquam plurimorum martyrum et confessorum, ut ipsemet confitetur, res gestas in lucem ediderat.

13. Notatum invenio in Indice nostro viatorio, Vitam Sampsonis, quæ incipit, Ἀλλὰ μὲν χάριτος ἔργον καὶ θεραπείας, τῆς πρὸς τὸν μέγαν Σαμφών, etc., servari manuscriptam in bibliothecis Vaticana et Vallicellina Romæ; item in Florentina et Taurinensi. Nobis illa pridem extracta fuit ex codice ms., ut jam dixi, Medicæo regis Christianissimi, sub hoc titulo, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σαμφών τοῦ ξενοδόχου. Vita et conversatio sancti Patris nostri Sampsonis, exceptoris hospitem. » Latinam impresserunt Lipomanus tomo 6, et ex ipso Surius tomo 2; juxta interpretationem Gentiani Herveti: quam eandem ego quoque hic retineo, in paucis tamen aliquibus, cum textu Græco collatis, mutatam.

§ II. — Tempus mortis.

14. Quod ad ætatem Sampsonis attinet, Metaphrastes, Menologium Basilii Porphyrogeniti, Menæa excusa, Origines Constantinopolitanæ ineditæ parte II, cum floruisse aiunt sub Justiniano imperatore, utpote qui ab eodem sancto in vivis existente ab inmedicabili morbo fuerit liberatus; atque, ut pro tanto beneficio grates referret, magnificentum eidem ædificaverit xenodochium, quod deinde Hospitale S. Sampsonis est appellatum. Ast cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, hoc die, ea omnia erroris arguit, ex eo quod Procopius, qui illis temporibus vixit, eaque ob oculos habuit, lib. I *Ædific. Justiniani imp.*, cap. 2, testetur, Hospitale Sampsonis nominæ, ab eodem Sampsonem erectum, olim incendio conflagrasse; cumque vix quædam remansissent vestigia, illud ipsum hospitale ab eodem Justiniano imperatore munificentius instauratum fuisse, censuque annuo ingentis pecuniæ locupletatum. Cum autem Metaphrastes num. 11 testetur, dictum incendium contigisse post obitum Sampsonis, quando et Sophiæ nobile templum exustum est, ac pariter testetur Marcellinus in Chronico, id contigisse in temporibus Anastasii imperatoris; concludit prælaudatus cardinalis, longe ante Justiniani imperium Sampsonem diem suum obiisse; atque ex eodem Procopio multo magis redarguit Cedrenum, dum ait conflagrasse domum Sampsoniam anno penultimo Justiniani.

15. Has difficultates dissolvit Nicolaus Alemannus in notis ad cap. 4 *Historiæ arcanae* Procopii. Juvat ejus verba hic annectere: « Longe antiquiorem Justiniano Sampsonem credit cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium, et vacillare sîdem

illius historiæ putat, quæ habeat, nosocomium Sampsonis, eodem rogante, a Justiniano erectum, cum Procopius dicat, restauratum, quod jam antea idem Sampson exædificasset. Verum adeo exiguum fuit primum illud Sampsonis ædificium, tam illustre vero tamque magnificentum a Justiniano factum, ut nihil veritati detraxisse Metaphrastes videri possit. Quod addit Baronius de conflagratione ejus nosocomii, quam tum contigisse arbitrat, cum sub Anastasio Sanctæ Sophiæ templum exustum fuit; clarum est in historiis non semel illud templum incendiis obnoxium fuisse; Justiniani vero anno v illud nosocomium incensum esse idem Procopius refert lib. I *De ædific. et Belli Pers.* cap. 24, et Theophanes ad annum v Justiniani. Fortasse majoris momenti sit in hac re, quod Procopius de Sampsonis ætate ait: Ἄνθρωπος τις θεοσεβής ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, Σαμφών ὄνομα. Vir quidam pius qui superioribus annis floruit. At hoc etiam nihil est; nam Procopius librum illum *De ædificiis*, ubi hoc habet, extremo Justiniani imperio scripsit, nempe sex et triginta atque amplius annis post mortem Sampsonis. Vigebat tamen adeo ejus memoria, ut Justinianus, Novella 59 et 131, ubi de Sampsonem loquitur, Ὁ τῆς ὁσίας μνήμης Σαμφών dicat, « Sanctæ memoriæ Sampson; » quod (ut obiter notem) cum in antiquis manuscriptis litteris singularibus S. M. notatum esset, male in Latiniseditionibus Novellæ 131 exceptum est: Sanctæ Mariæ Sampson. Quod autem in Metaphraste corrigendum plane censeo, est ratio temporis vitæ Sampsonis et annorum imperii Justiniani; nam antistite Mena Sampsonem superfuisse, haud bene Metaphrastes narrat, cum ante consulatum Behzarii obiisse, ex Novella 59 perspicue constet. Porro ejusdem Novellæ publicatio atque electio Menæ, fere in idem tempus incidunt, nempe circa annum Justiniani xi; at vero ante annum ejus v mortuum Sampsonem fuisse nemo dubitet. Ad hunc calculum revocanda sunt quæ de incendio nosocomii a Metaphraste narrantur. »

16. Hæc erudite Alemannus: at vero, contra quod hic existimat, auctor Chronici Alexandrini amplissimum ea tempestate (anno scilicet quinto Justiniani) fuisse ait nosocomium Sampsonis; cum dicat: « Ξενὸν τοῦ Σαμφών ὁ μέγας ἐκαύθη, καὶ ἀπώλοντο οἱ ἐν αὐτῷ ἀνακείμενοι ἀσθενεῖς. » Xenodochium Sampsonis magnum conflagravit, unaque periere qui in eo erant infirmi. » Reparatum autem et reædificatum a Justiniano haud diu postea stetit, siquidem anno xxxvii ejusdem imperatoris rursus arsit, ut scribit Theophanes et ex eo Cedrenus: « Τῷ λζ' ἐταί γέγονεν ἐμπυρισμὸς μέγας, καὶ ἐκαύθη τελείως ὁ ξενὸν τοῦ Σαμφών. Anno (Justiniani) xxxvii factum est incendium magnum, et conflagravit penitus xenodochium Sampsonis. » Quamvis postea reædificatum constet.

17. Quare frustra redarguit erroris Cedrenum

Baronius, quod penultimo imperii Justiniani anno incendium hoc posuerit: cum non unum, sed duplex illius xenodochii constet fuisse incendium. Dum igitur hæc omnia recte sic explicari possunt, non est cur recedamus a Metaphraste, Synaxariis, Menæisque Græcorum, Sampsonem sub Justiniano vixisse asserentibus. Porro cum primum xenodochii illius incendium accidisse ex supradictis constet anno Justiniani quinto, idque a Metaphraste num. 11 post mortem Sampsonis evenisse asseratur, anno ejusdem imperatoris III aut IV (id est anno Christi 530 vel 531) Sampsonem ad superos emigrasse statuimus.

18. At vero jure merito Alemannus Metaphrastem arguit erroris (qui error etiam est in Synaxariis Menæisque Græcorum) quod num. 4 Sampsonem a patriarcha C.P. Mena, sacerdotem ordinatum esse referat; tum propter rationes superius ab Alemanno allatas, tum præterea quod Menas ille, antequam dignitatem patriarchalem consequeretur, eodem Justiniano imperante præfuerit xenodochio Sampsonis, cui Sampson ipse usque dum vixit, præfuit, ut refert Nicephorus C.P. in Patriarchis C.P. vocans eundem *Ξενοδόχον τοῦ Σαμφών*: et Liberatus diaconus de eodem ait cap. 2: « Fuit iste Menas præpositus xenodochii majoris, quod vocatur Sampson, genere Alexandrinus; » adeoque post mortem Sampsonis solum ad dignitatem patriarchalem est evectus.

§ III. — *Cultus ex Menologiis, Menæis, aliisque Fastis.*

19. Celebris apud Græcos semper fuit S. Sampsonis memoria, utpote ejus sepulcrum statim a morte miraculis claruerit, et salutarem morbis omnigenis liquorem stillare inceperit; unde illius festum inter solemniora Constantinopolitanæ Ecclesie numeratur: in hoc enim festo a judiciis vacandum erat usque ad Officii divini finem, ut constat ex constitutione novella Emmanuelis Commeni imperatoris de Feriis lata anno 1166. Synaxarium imperatoris Basilii Porphyrogeniti in ms. Cryptæ Ferratæ hoc in illo habet elogium: « Σαμφών ἐν ἀγίοις Πατῆρ ἡμῶν, ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, συγγενῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Παρσχόμενος τὸν πλοῦτον αὐτοῦ πάντα τοῖς πτωχοῖς καὶ πτωχικῶς διὰ Χριστὸν, Κωνσταντινούπολιν κατέλαβε, καὶ τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων Προφητῶν ἐν αὐτοῖς προσευχόμενος διετέλει. Ἡσυχίας δὲ λαβόμενος, καὶ ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς ἐμμελετήσας, φανερός ἐγένετο δι' ἀρετὴν τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Μηνᾶ, καὶ χειροτονεῖται παρ' ἐκείνου πρεσβύτερος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ λοιπὸν ἦν λιμὴν σωτήριος τοῖς πενομένοις καὶ ἀσθενούσι, μετέχων καὶ τέχνης ἰατρικῆς. Θεραπεύσας δὲ καὶ τὴν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀπὸ πάθους δυσιάτου ἐφιλοφρονήθη παρ' ἐκείνου τὰ μέγιστα. Καὶ κτίσας ξενῶνα εἰς ἀνάπαυσιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν, καὶ πολλὰ κατορθώματα καὶ θαύματα ποιήσας, ἐκοιμήθη ἐν εἰρή-

νη· τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μωκίου. »

20. « Sanctus Pater noster Sampson ex antiqua Roma ducebat originem, Magni Constantini consanguineus: divisus vero inter pauperes omnibus suis facultatibus, et propter Christum mendicans, Constantinopolim se recepit, atque in ipsis sanctorum Prophetarum ecclesiis orationi assidue vacavit. Cum autem privatam et obscuram ageret vitam, Scripturarum divinarum meditationi intentus, virtutibus suis, sanctissimo patriarchæ Menæ enotuit, et ab ipso ordinatus est sacerdos Magnæ ecclesiæ. Cæterum portus salutaris erat pauperibus et infirmis, scientiâ artis medicæ imbutus. Cum vero imperatorem Justinianum a difficili morbo sanasset, ab hoc maxime dilectus est; ædificatoque xenodochio, ad pauperum et infirmorum solatium, post multa recte facta ac miracula, obdormivit in pace; ipsius vero corpus depositum est in templo S. martyris Mocii. »

21. Similia habent mss. collegii nostri Divionensis et Claromontani, nunc Ludovici Magni. Huic insuper sequens additur dystichon:

Ἐξῆγεν ὁ πρὶν ἐκ γνάθου Σαμφών ὕδωρ,
Ὁ νῦν δὲ Σαμφών ἐκ τάρφου βλύζει μύρους.

*Aquam dedit maxilla Sampsonis prius;
Sampsonis at nunc busta stillant balsamum.*

In Menæis vero excusis Officium habet proprium et Canonem sub hac acrostichide:

Ἦμῶν σε, Σαμφών, πίστεως θείοις λόγοις. ἸΩΣΗΦ.
Sermone, Sampson, te sacro fidei cano. JOSEPH.

Cum autem canon hic nihil habeat particulare, nisi quod in elogio habetur, eum prætermittimus. Elogio duo hi præmittuntur versus:

Σαμφών Ὁμόρρους ἐτροποῦτο μὲν πάλαι.
Σαμφών δὲ θραύει δαίμονας ἄρδην νέος.

*Sampson fugavit olim Homorrhæos quidem:
Sed vulnerat nunc dæmonas Sampson novus.*

Additurque etiam præmisso dysticho hexametrum istud, ex quo cognoscitur præcipuus Sampsonis hoc die cultus:

Ξενοδόχος δ' ἐνὶ εἰκάδι ἑβδομάτῃ θάνε Σαμφών.
Xenodochum Sampson vicesima septima tollit.

22. Elogium vero ita habet: Οὗτος ὁ ἅγιος [Σαμφών] ὑπῆρχε Ῥωμαῖος τὸ γένος· ὃς διασκορπίσας τὸν καταλειφθέντα αὐτῷ πλοῦτον ὑπὸ τῶν γονέων τοῖς πένησι καὶ πτωχοῖς, τὴν βασιλεύουσαν κατέλαβε καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους καὶ σεβασμίους καταλαβὼν, καὶ ὁσιότητος αὐτῶν καταπολαύσας, ἡσυχίαν λαβόμενος, ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς ἐνετρώφα, μόνῳ Θεῷ προσανέχων. Ὁθεν κατάδηλος γενόμενος τῷ τιμιωτάτῳ πατριάρχῃ Μηνᾶ, χειροτονεῖται ὑπὸ αὐτοῦ πρεσβύτερος, εἰς τῶν τοῦ κλήρου γενόμενος. Καὶ ἦν σωτήριος λιμὴν τοῖς πενομένοις καὶ χρῆζουσι βοηθείας· καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὧν ἐν πείρᾳ αὐτὸς, καὶ τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀνιάτῳ πάθει περιπετόντα ἐλευθέρωσεν. Ἐκ τούτου ὁ βασι-

λεὺς ὑπεραγασθεὶς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, καὶ σέβας αὐτῷ ἀπονέμων, τὸν μέγιστον οἶκον καὶ περιβόητον δι' αὐτοῦ ἀνεγείρας, ξενῶνα κατεσκεύασε, καὶ σκευοφύλακα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τὸν Ἅγιον τοῦτον κατέστησεν. Αὐτὸς δὲ καλῶς καὶ θεοφιλῶς πολιτευσάμενος, καὶ πολλοῖς πρόξενος σωτηρίας γενόμενος, καὶ πολλοὺς πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τοῦ αὐτοῦ ἀκραιφνοῦς βίου διαναστήσας, ἐκεῖ μὲν ἀνεπαύσατο, κατετέθη δὲ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐν τῷ μεγίστῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου, καθ' ἑκάστην βρῦον ἰαματοφόρανάματα εἰς δόξαν καὶ αἶνον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

23. « Sanctus ille (Sampson) genere Romanus erat. Hic distributis inter pauperes divitijs, quæ sibi a parentibus erant relictæ, ad imperatoriam civitatem venit, atque in oratoria et basilicas sese recipiens, pie locorum illorum sanctitate fruebatur, privatamque atque obscuram ducens vitam, divinarum Scripturarum lectione animum oblectabat, soli Deo intentus : unde cognitus a dignissimo patriarcha Mena ab eodem sacerdos ordinatur, factus unus ex clero. Erat vero portus salutaris pauperibus atque ope indigentibus. Cumque rei medicæ esset peritus, ipsum etiam imperatorem Justinianum immedicabili morbo laborantem liberavit. Inde imperator admiratus viri virtutem, eumque magno in

A honore habens, maximam et celebrem domum ipsius suasu ædificatam in xenodochium erexit. Sanctum præterea suppellectili sacræ majoris Ecclesiæ præfecit. Tandem post honestam piamque conversationem, postquam plurimis salutis auctor fuisset, multosque ad zelum et vitæ suæ inculpatæ imitationem excitasset, ibidem quievit, pretiosumque ipsius corpus repositum est in maximo templo S. Mocii, in dies salutari scaturigine medellam morbis afferens, ad laudem et gloriam Christi Dei nostri. »

24. Hujus quoque sancti hoc die nomen inscriptum reperitur Kalendario Syriaco seu Chaldaico, Romæ impresso anno 1624, quod olim anno 1662 Latine reddidit D. Josephus, Italice vero Symon Moyses, ambo collegii Maronitarum alumni. Hujus præterea meminit Martyrologium Arabico-Ægyptium, quod ex Arabico transtulit Gratia Simonius Maronita, postmodum Tripolitanus in Syria archiepiscopus. In hoc Martyrologio sequentem orationem habet cum S. Joanne Eleemosynario communem : « Possedisti omnia, o Pater sancte Sampson, dum in omnibus fuisti semper assiduus, ditans pauperes, ipsosque alens, et sublevans ; precare Christum Deum, ut liberet animas nostras. »

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΑΜΣΩΝ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

S. P. N. SAMPSONIS

VITA ET CONVERSATIO

PROLOGUS.

Α'. Ἀλλὰ μὴν χάριτος ἔργον καὶ θεραπείας, τῆς πρὸς τὸν μέγαν Σαμψῶν ἐκπληροῦντες, ἅμα δὲ καὶ μέμψιν τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐκκλίνοντες, εἰς τὸν παρόντα λόγον καθήκαμεν ἑαυτοὺς, καὶ τὸν ἐκείνου συντάξασθαι βίον εὐγνωμόνως ὑπέστημεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐ μέμψις εὐλογος καὶ δικαία, εἰ πολλῶν ἑτέρων ἁγίων, τῶν μὲν μαρτύρων, τῶν δὲ καὶ ἄλλως εὐαρεστηχότων Θεῷ, τῶν μὲν ἀθλοῦς καὶ πόνους, τῶν δὲ καὶ βίους καὶ πράξεις κατὰ σπουδὴν συνταξάμενοι, τούτου δὴ τοῦ μεγάλου Σαμψῶν φανοίμεθα κατολι-

C I. Partim quidem magno Sampsoni gratitudinem, et cultum debitum exhibentes, partim autem hominum justam vitantes reprehensionem, ad hanc accessimus orationem, et illius scribendæ Vitæ onus libenter suscepimus. Quomodo enim non optimo jure reprehenderemur, si, qui multorum aliorum sanctorum, tum martyrum, tum aliter Deo placitorum, illorum quidem labores et certamina, horum vero vitam et res gestas diligenter conscripsimus, hunc magnum Sampsonem videamur

contemnere, præsertim cum is adeo nobis propinquus, et sepulcro, ubi mirabilia operatur, propemodum vicinus sit? Adde quod nullum ex iis, qui nos præcesserunt, invenerimus, qui fuerit ejusdem, cujus nos animi, et Vitam illius scriptis exacte mandaverit. Non quidem me latet, a viro pio et pontifice, et non parum erudito, magni Sampsonis compositum fuisse encomium. Ego autem de Vita loquor distincte composita, quæ et res ab illo præclare gestas accurate tractet, et miraculorum ejus mentionem faciat sufficientem. Hoc enim qui præstiterint, in hodiernum usque diem, neque alios novimus, neque nos præstare possumus, qui ab illis temporibus sumus multum remoti; neque possumus ejus vitam perfecte prosequi, sed solum eam referre paulo diligentius, et pauca ex ejus miraculis viris piis ad Dei gloriam exponere. Ejus enim parvum Vitæ opusculum, in quod, a clero acceptum, incidimus, visum nobis est non solum negligenter compositum, sed ipsum etiam testatur, eum, qui id composuit, nihil habuisse eruditionis; imo vero nec ea ipsa, quæ narrat, satis perfecte et absolute traduntur, et longe absunt a summa perfectione. Quin etiam illud opus, quo diu usi sumus, comperimus se habere similiter, et ex eadem (ut aiunt) factum esse fidelia; idque inscriptum quidem esse Encomium divini Sampsonis, et habere singularem quamdam narrationem eorum, quæ ab illo in vita gesta sunt: sed parce admodum, et tenuiter viris bonis præbens gustum ejus miraculorum. Quod autem nos omnium maxime conturbat, est, quod ipsi illorum narrationem (neque enim aliunde quidquam habemus) sequi debeamus. Ea de causa petimus nobis dari veniam ab iis qui legent ea quæ sunt, a nobis elaborata, ut nos non condemnent negligentia, neque hanc minime examinatum rejiciant narrationem. Neque enim nostrum est hoc opus, ut prius diximus, sed illorum potius, quos sumus secuti. Illud itaque Herodoti hic poterit commode dici: esse potius Istiæi calceum, etiamsi ipsum induerit Aristagoras.

CAPUT I.

Sampsonis genus, patria, studium, benignitas in pauperes et ægrotos; erga imperatorem beneficium, obitus.

II. Hic ergo magnus, et cujus omnem orbem terræ pervasit fama, Sampson, genus quidem duxit ex illa celebri et inclyta Roma. Ortus est autem non ex ignobilibus nec vulgaribus parentibus, sed valde honestis et claris: quorum magnæ quidem erant opes, genus autem ducebatur ex sanguine imperatoris (1). Sed cum viri hujus maximi res externæ ita se haberent, neque internas unquam neglexit. Nam et virtutis magnam curam gerebat, et divinæ Scripturæ lectioni erat intentus, et tan-

A γωροῦντες, καὶ μάλιστα οὕτως ἐγγυτάτω κειμένου καὶ ὅσον ἀπὸ τοῦ παραδοξοποιῦ τάφου γειτονοῦντος ἡμῖν; καὶ ταῦτα, μηδένα τῶν πρὸ ἡμῶν εὐρόντες τῆς αὐτῆς ἡμῖν γενόμενον διανοίας, καὶ τὸν ἐκείνου βίον συγγραφέμενον φιλοπόνως. Καί με οὐ λέληθε τὸ τοῦ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς καὶ ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ παιδείας οὐ [μικρὸν] ἔχοντος, εἰς τὸν Μέγαν συντεθὲν ἐγκώμιον * ἐγὼ δὲ βίον λέγω, κατὰ μέρος συντεταγμένον, καὶ τὰ ἐκείνου διαλαμβάνοντα πρὸς ἀκρίθειαν, πρὸς δὲ καὶ τῶν θαυμασίων μνήμην ἀρκούντως ποιούμενον. Τοῦτο γὰρ οὐθ' ἑτέρους ἐγνωμεν ἄχρι καὶ νῦν δράσαντας, οὐθ' ἡμεῖς ποιῆσαι δυνατοὶ τυγχάνομεν ὄντες, πάμπλου τοῖς χρόνοις ἀπολείπομενοι * καὶ ἀκριθώσασθαι τὰ γε τοῦ βίου καλῶς μὴ δυνάμενοι, πλὴν ὅσον ἐπιμελέστερον αὐτὰ διελεθεῖν, καὶ ὀλίγα τῶν θαυμάτων εἰς δόξαν Θεοῦ παραθέσθαι τοῖς φιλοθέοις * ἢ γὰρ ἐνετύχομεν ἐκ τοῦ κλήρου λαβόντες μικρῶ συντάγματι Βίου, τοῦτο δὴ οὐτε βραθύμως μόνον ἔδοξε συντετάχθαι, ἀλλὰ καὶ παιδείας τὸν συνθέμενον ἐνδεῶς ἔχοντα μαρτυρεῖ, μᾶλλον δὴ ταῦτα περὶ ὧν πεποιήται τὴν ἐξήγησιν, οὐ μὲν οὖν ἐντελῶς ἔχουσιν οὐδ' ἠκριθωμένως, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἀκριθείας ἀπολιμπάνοντα: * πρὸς δὲ καὶ ἢ συντάγματι πάλιν ὠμιληκότες ἐσμέν, παραπλησίως εὔρομεν ἔχον καὶ τῆς, ὡς φασί, κεραμείας πεποιημένον ἐγκώμιον μὲν εἶναι τοῦ θείου Σαμψῶν ἐπιγεγραμμένον καὶ μερικὴν ἔχον τινὰ διήγησιν τῶν ἐκείνῳ βεβιωμένων, πάνυ δὲ φειδωλῶς καὶ μικρολόγως τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ἀπογεύων τοὺς φιλοκάλους. "Ὁ δὲ πλεόν ἐστὶ πάντων, τὸ ταραττον ἡμᾶς, ὅτι καὶ αὐτοὶ ὅσον ἀπὸ τῆς τῶν πεπραγμένων ἐξηγήσεως (οὐδὲ γὰρ παρὸν ἄλλοθεν) ἀκολουθεῖν αὐτοῖς μέλλομεν. Ταύτη τοι καὶ συγγνώμην ἀπὸ τῶν ἐντυγχανόντων τοῖς πεπονημένοις ἡμῖν αἰτοῦμεν, ὥστε μὴ ἀμέλειαν, μηδ' ὀλιγωρίαν τῆς ἀθανάτιστου ταύτης καταψηφίζεσθαι διηγήσεως * οὐδὲ γὰρ ἡμέτερον, ὡς περ ἔφημεν, τὸ προκείμενον ἔργον, ἀλλ' ἰχνῶν ἐτέρων παρακολούθημα. Τοιγαροῦν κἀνταῦθα τὸ Ἡροδότειον ἐκεῖνα λέγεσθαι χώραν ἔξει, Ἰστιαίου τὸ ὑπόδημα μᾶλλον εἶναι, εἰ καὶ Ἀρισταγόρας αὐτὸ ἐπεδύσατο. Ἐχει μέντοι τόδε οὕτως.

D B'. Ὁ μέγας οὗτος καὶ διὰ πάσης βεβοημένος τῆς οἰκουμένης Σαμψῶν, εἶλκε μὲν τὸ γένος ἐκ τῆς περιωνύμου καὶ διαφανοῦς Ῥώμης, προῆλθε δὲ οὐκ ἐξ ἀσήμων ἄρα τινῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐγενῶν τε καὶ περιδόξων * πλοῦτου μὲν περιουσίαν βαθείως ἔχόντων, βασιλικῶ δὲ αἵματι κατὰ γένος φαιδρυνομένων. Πλὴν ἀλλὰ τῶν θύραθεν ὁ Παμμέγας οὕτως ἔχων, οὐδὲ τῶν οἰκίων ἡμέλει πόθεν * καὶ γὰρ ἀρετῆς ἐφρόντιζε λίαν, καὶ τῆ τῆς θείας Γραφῆς ἐντεύξει σπουδῇ προσέκειτο, καὶ ὡς

(1) Menologium Constantini Porphyrogeniti habet, eum fuisse consanguineum Constantini Magni, Menæa excusa nihil habent de ipsius familia.

τινος ἡδίστης τροφῆς ἐμμελῶς εἶχετο, καὶ δι' ὀλίγου πρὸς πᾶσαν αὐτῆς τὴν γνῶσιν ἀφίκετο. Μηδὲ ἰατρικῆς, τῆς φιλανθρώπου τέχνης, ὁ φιλανθρωπίτατος ἀμελήσας. Ἄλλὰ καὶ αὐτῇ φιλοπόνως προσενεχθεὶς, καὶ τοὶ ὀλίγα μὲν ὑπῆρχε τῇ τέχνῃ χρώμενος, τῶν δ' ἄλλων παρεχώρει τῷ θεουργῷ τῆς χάριτος νοσήματα καὶ πάθη ἀνιάτα θεραπεύων, καὶ ὡς προκάλυμμα τῆς χάριτος ἐπιχειρῶν τῇ τέχνῃ διὰ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν.

Γ'. Ὡς δὲ καὶ οἱ πατέρες αὐτοῦ τὸν βίον ἀπέλιπον, οὐκ ἔτι μέλλων ἦν, οὐδ' ἀναβαλλόμενος, ἀλλ' ὡς καιροῦ λαβόμενος ἐπιτηδεῖου, ἅτε μηδεὶς ὑπάρχοντος τοῦ κωλύσοντος, τὰ κατὰ γνώμην ἐποίει, καὶ πλοῦτου μὲν φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου πλοῦτον αἰώνιον ἀντηλλάττετο κατὰ τὴν θείαν τοῦ Δεσπότου φωνὴν, ἣ τὰ ὑπάρχοντα πωλῆσαι κελεύει καὶ παρασχεῖν ἐλεημοσύνην, ἐντεῦθεν τε βελάντια μὴ παλαιούμενα κτήσασθαι. Ἐδίδου δὲ τὸν πλοῦτον, οὐ κατὰ μικρὸν οὐδὲ φειδομένως, οὔτε μὴν κατὰ στράγγα βίων, ἀλλὰ καὶ λίαν χύδην καὶ ἀνειμένως, ἀμφοῖν χειροῖν, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς τὰς τῶν πεινήτων ἢ πεινῶντων ἀπαντῶν γαστέρας, καὶ τοῦτο οὐκ ἅπαξ, οὐδὲ δις, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου ποιούμενος· ἡλικιωτὶς γὰρ αὐτῷ καὶ σύντροφος ἄχρι τέλους ἦ ἐλεημοσύνη. Τὰς δὲ τῶν δούλων ἀγέλας οὐκ ἔτι μένειν παρ' ἑαυτῷ ἤξιου, οὐδὲ τῶν ὁμοδούλων ὑπερηφάνως κατ' αὐθεντίαν, ἀλλ' ἐλευθερίας μᾶλλον εὐγενῶς ἤξιου, αὐτάρκεις αὐτοῖς παρέχων καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς. Τί γὰρ ἐδεῖτο τῆς ἐξ ἀνθρώπων δουλείας ὁ δοῦλον ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ γνήσιον ἀφοσιωσάμενος; Οὕτω γοῦν περὶ τὰ ὄντα διατεθεὶς, τῶν προσκαίρων καὶ οἰονεὶ δεσμῶν τινων ἀναθεὶς, κοῦφός ἦν ἀτεχνῶς καὶ εὐζωνός, καὶ τῷ ἐνὶ μὲν χιτῶνι, ἐνὶ δὲ τῶν οἰκετῶν ἀρκούμενος. Εἶτα καὶ τὴν Ῥώμην ἀπολιπὼν ὁ Γεννάδας, πρὸς τὴν νέαν ταύτην ἀφικνεῖται Ῥώμην, τὴν τοῦ θείου Κωνσταντίνου, φημί· ἀφ' ἧς μὲν αἰτίας κινήθει πρὸς τοῦτο λέγειν οὐκ ἔχω· πλὴν οὐκ ἀθεοὶ πάντως, οὐδ' ἀλυσιτελῶς τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων ἐνδεδημηκῶς, ἣ καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ἐναπόκειται σῶμα, θησαυρὸς ἄσυλος, πλοῦτος ἀδάπανος, νοσημάτων πάντων ἀλεξιτήριον.

Δ'. Ὁ γοῦν τὰ πάντα μέγας Σαμψὼν τὴν μεγάλην τήνδε πόλιν καταλαβὼν, ἐν μικρᾷ μὲν τινι φαύλῃ διῆγεν οἰκίᾳ, ἐν δὲ τῷ πλησίον κήδεσθαι πολλὸς ἦν· τὴν γὰρ οἰκίαν ταύτην φιλανθρωπίας ὑπόθεσιν καὶ ἰατρειὸν ἄμισθον ποιησάμενος, τοὺς νόσῳ πιεζομένους ξενίζων ἦν καὶ φιλαδέλφως ὑποδεχόμενος, καὶ μὴ μόνον ἐπιμελείας ἀξιῶν πάσης, ὥσπερ οἱ τῆς τέχνης βούλονται νόμοι, ἀλλὰ καὶ τροφῆς κοινῶν καὶ στρωμνῆς, ἀκολούθως ταῖς τοῦ Χριστοῦ ἐντολαῖς; καὶ τοῦτο μὲν τὰ τῆς τέχνης, τοῦτο δὲ μᾶλλον καὶ τὰ τῆς χάριτος ἐνδεικνύμενος. Ποῦ γὰρ τέχνης ἔργον δαίμονας ἀπελαύνειν, καὶ παθῶν ἀνιάτων θαυματουργεῖν ἴασιν, ἃ ἐκείνῳ ὄρασι, οἷα ὄη καὶ τὸ θελῆσαι βᾶδιον καὶ ἀπλῶς; Ἄλλου μὲν ἄλλο

A quam jucundissimo cibo ei diligenter adhærebat. et brevi tempore venit ad omnem ejus cognitionem. Verum cum neque medicinam, quæ ars valde conducit humanæ salutis, vir humanissimus neglexisset, sed se etiam ei diligenter dedisset, etsi arte parum admodum ad quæstum sit usus, in pauperibus tamen cessit divinæ gratiæ ministerio, morbos curans immedicabiles, et tanquam gratiæ velamento arte utens propter summam humilitatem.

III. Postquam autem ejus parentes e vita excessissent, non amplius cunctabatur, nec differebat; sed apta usus occasione, utpote quod nullus esset prohibitor, ea faciebat, quæ sibi videbantur, et breves periturasque divitias commutabat cum æternis, obtemperans voci Dominicæ, jubenti vendere ea quæ quis habet, et præbere eleemosynam¹, et hinc parare crumenas, quæ minime veterascunt. Habat vero opes non parce, idque nec tenuiter nec guttatim distillans, sed profuse admodum et large, ambabus, ut dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut esurientium; idque non semel, aut bis, sed per totam vitam: connata enim cum ipso et connutrita usque ad mortem fuit eleemosyna. Servorum autem greges nolebat amplius apud se manere, neque in servos uti arroganter imperio: sed potius libertate ingenue dignabatur, eis abunde præbens, quod ad victum sufficeret. Quid enim ei opus erat servitute hominum, qui se verum et germanum servum Domino consecraverat? Sic itaque erga facultates affectus, rebusque temporalibus tanquam vinculis exutus, erat revera levis et accinctus, et una quidem tunica, uno autem famulo contentus. Deinde Roma relicta hic vir egregius in hanc novam venit Romam, divini, inquam, Constantini civitatem. Atque quam quidem eum causa permoverit, nequaquam possum dicere. Sed non sine Dei numine, neque omnino inutiliter versatus in hac regia est civitate, in qua est etiam sacrum ejus corpus repositum, thesaurus sacrosanctus, divitiæ, quæ minime consumuntur, omnium morborum remedium.

IV. Hic ergo omni ex parte magnus Sampson, cum ad hanc pervenisset civitatem, in quadam parva et humili domo habitabat, in proximi cura gerenda assiduus. Nam cum hanc domum benignitatis argumentum, et gratuitam fecisset officinam, eos, qui morbo premebantur, hospitio excipiebat, et fraterne tractabat: nec solum in eos omni utebatur cura et diligentia, ut volunt leges artis, sed et cibum, et cubile eis impertiebat, secundum Christi præcepta, partim quidem artis suæ, partim vero divinæ gratiæ beneficia impericiens. Quid enim? An artis opus est dæmones expellere, et morborum mirabilem efficere curationem? Quæ quidem ei facere, non minus quam

¹ Matth. xix.

velle, erat facile. Et alteri quidem aliquid aliud, Sampsoni autem hospitalitas et benignitas, et in egentes misericordia, erat adeo propria, ut prope modum ipsi naturalis fieret, sicut soli quidem est illuminare, igni autem urere. Hinc etiam innotuit ei qui tunc erat Christi Pontifex: bonitatis enim splendor et decus eos, qui eam exercent, cito propalat. Is autem erat Menas (2), virtute non obscurus. Ab illo ordinatur sacerdos, triginta jam annos natus, et paulo plus. Deinde et ei innotuit, qui administrabat imperium. Id autem ex eo accidit.

V. Justinianus quidem erat, qui imperabat, cujus et imperii diuturnum fuit tempus (3), et vita illustris. Ei morbus incubuit valde gravis, cum ei male affecta essent pudenda, et vesica gravi laboraret ulcere. Atque ille quidem patiebatur, et laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circumfusum examen medicorum et circa eum, ut mos est, aderant magno studio disputantes: qui ad promittendum quidem, et ad bona spe implendum sunt valde prompti, ut qui et ejus manum, qui laborat, hinc iritent, et efficiant, ut sit ad dandum alacrior: ut autem promissa deducant ad effectum, et laborantem liberent ab eo quod eum male habet, non solum brevi non possunt efficere, sed neque longa mora et dilatione, neque longi temporis utentes auxilio: sed parati quidem sunt eorum qui laborant, accusare tarditatem, aut etiam ad id, quod est deterius, proclivitatem, ut qui vel præceptis non acquiescant, vel cibo et potu non ea, qua par est, cautione utantur: se autem, et ea, quæ ad curandum adhibent, medicamenta minime reprehendant. Quid ergo imperator? Postquam vidit eos multa quidem dicere, et magna verba loqui, nihil autem conferre ad curationem, imo vero lædere, et majores dolores afferre, ipse agitabatur quidem doloribus, ferre vero non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnans, ut inutiles, in malam rem abire jussit: ad Deum autem confugit, et ei magno studio adhæret, et illinc quærit auxilium. Nonnunquam enim egestas docet, quid nobis sit utile; et efficit, ut discamus, undenam verum veniat auxilium: « Auxilium enim meum, inquit, a Domino ³. »

VI. Cum itaque vehementer petisset, non tarde consequitur, sed ei in somnis ostenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem astabant, honesta vero, et quæ sacerdotibus conveniebat, erant veste induti. Vidit autem quemdam accedentem eunuchum, ex auro quidem contexta veste indutum, Præposito vero amictu similem, qui visus est ostendere unum quemquam ex medicis, quo sit

³ Psal. cxx, 2.

(2) A Patriarcha Mena non potuisse Sampsonem ordinari sacerdotem dictum est in Comment. prævio n. 18.

Α τι· Σαμφῶν δὲ ἡ ξενοδοχία καὶ φιλανθρωπία καὶ ὁ περὶ τοὺς ἐνδεεῖς οἶκτος τὸ ἰδιαιτάτου, ὡς μικροῦ καὶ εἰς φύσεως ἀποβαίνειν ἀναγκαιότητα, ὅλον ἠλίψ μὲν τὸ φωτίζειν, πυρὶ δὲ τὸ καίειν. Ἐντεῦθεν καὶ τῷ τηνικαῦτα ἀρχιερεῖ τοῦ Χριστοῦ δῆλος γίνεται (ἀρετὴ γὰρ πρᾶγμα. ἴσα φωτὶ λάμπων, ὅθεν καὶ ταχὺ λίαν ἀνακηρύττει τοὺς μετιόντας). Μῆνας οὗτος ἦν ὁ τὴν ἀρετὴν οὐκ ἄδηλος, καὶ ἱερεὺς ὑπ' ἐκείνου χειροτοναῖται τριάκοντα ἤδη γεγονώς ἔτη, καὶ μικρὸν τι πρὸς. Εἶτα καὶ τῷ τὴν βασιλείαν διέποντι φανερός γίνεται· παρ' αἰτίαν δὲ τοιαύτην.

Ε'. Ἰουστινιανὸς μὲν ἦν ὁ κρατῶν, οὗ καὶ ὁ τῆς ἀρχῆς χρόνος πολὺς, καὶ ὁ βίος ἐπιφανής. Τοῦτω νόσος ἐνσκήπτει μάλα βαρεῖα τῶν αἰδοίων αὐτῷ πονηρῶς ἐχόντων, καὶ τῆς κύστεως ἔλκει χαλεπῶ κακωθείσης. Ὁ μὲν οὖν ἔπασχέ τε καὶ ἔκαμνε καὶ τὰς δόνας φέρειν, οὐ δυνατὸς ἦν· ἰατρῶν δὲ σμῆνος αὐτῷ περιεκέχυτο καὶ περὶ αὐτὸν, ὥσπερ ἔθος, σπουδαιο-λογούμενοι παρήσαν, οἱ ἐπαγγεῖλασθαι μὲν καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων πληρῶσαι κομιδῇ πρόχειροι, ἅτε δὴ καὶ τὴν χεῖρα τοῦ κάμνοντος ἐντεῦθεν ὑποκινουῦντες, καὶ προθυμοτέραν εἰς ἐπιδόσεις εἶναι παρασκευάζοντες· εἰς ἔργον δὲ τὸ ἐπαγγελθὲν ἀγαγεῖν, καὶ τοῦ λυπούντος ἀπαλλάξαι τὸν πιεζόμενον, οὐ μόνον οὐκ ἐν ὀλίγῳ δυνατοὶ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τριθῆ καὶ μελλήσει πολλάκις, οὐδὲ τὸν μακρὸν χρόνον λαμβάνοντες εἰς βοήθειαν· ἀλλ' ἔτοιμοι μᾶλλον τοὺς πάσχοντας αἰτιᾶσθαι τῆς βραδύτητος, ἢ καὶ τὰς πρὸς τὸ χεῖρον συμβαινούσας περιπετείας, ὡσεὶ μὴ τοῖς παραγγέλμασιν εἰκόντας, ἢ περὶ τὰς βρώσεις ἢ πόσεις ἀφυλάκτως ἐχόντας· ἑαυτοῖς δὲ καὶ οἷς κέχρηται εἰς θεραπείαν φαρμάκοις, μέμφιν οἱ βέλτιστοι προσάπτουσιν οὐδεμίαν. Τί οὖν ὁ βασιεὺς; ἐπὶ πολλὰ μὲν αὐτοὺς λέγοντας ἑώρα καὶ μεγαλορῥημονοῦντας, οὐδὲν δὲ πρὸς θεραπείαν ἀνύοντας, ὅτι μὴ καὶ βλάπτοντας καὶ ἀκεσίαν ἅπαντας ἀποδεικνυμένους, αὐτὸς τε δόνας ἐθάλλετο μὲν, φέρειν δὲ οὐκ ἠδύνατο· ἰατρῶν μὲν ἐπ' ἴσης πάντων τὸ ἀνωφέλητον καταγνοὺς, οἰμῶζειν ἔφασκε· προσφεύγει δὲ μᾶλλον θεῷ, καὶ αὐτοῦ λίαν ἐμμελῶς περιέχεται, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ζητεῖ βοήθειαν. Ἔστι γὰρ ὅτε δὴ καὶ ἡ ἀπορία διδάσκαλος ἡμῖν τοῦ λυσιτελοῦντος γίνεται, καὶ ὅθεν ἡ ἀψευδὴς ἔχει βοήθεια, μανθάνειν ποιεῖ. « Ἡ γὰρ βοήθειά μου, φησὶ, παρὰ Κυρίου. »

Γ'. Θερμῶς τοιγαροῦν αἰτήσας, οὐ βραδέως ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ κατ' ἄναρ αὐτῷ δείκνυται ἰατρῶν πλῆθος στιχηδὸν παριστάμενοι, τὴν μὲν τοι στολήν ἱεροπρεπῶς περιχειόμενοι· εὐνοῦχον δὲ τινα παρελθόντα ἑώρα, χρυσοῦσῃ μὲν περιδεβλημένον, Πραιποσίτῳ δὲ τὴν ἀναβολὴν ὁμοιον, ὃς καὶ ὑποδεικνύειν αὐτῷ ἔφκει τῶν ἰατρῶν ἕκαστον, ὅπως ἔχει προσώπου καὶ ἡλικίας καὶ παραστήματος, ἐφ' οἷς ἕνα

(3) Regnavit Justinianus Magnus ab anno Christi 527 ad 465.

ἔντα τὸ πρόσχημα ταπεινὸν, τὴν πολιὰν εὐπρεπῆ, τὴν ἔνδυσιν εὐσταλῆ, γνωρίσαι τε τοῦτον τῷ βασιλεῖ ἐμμελέστερον καὶ οἷός ἐστι πάντων παρασκευάσαι καταμαθεῖν, καὶ ὡς αὐτὸς μόνος, οὐ μὲν τοι τῶν ἄλλων οὐδεὶς, φάναι, δυνατός σοι δοῦνα: τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὑπνου ἀνείθη ὁ βασιλεὺς, ἀληθῆ κρίνας τὸν ὄνειρον (ἐποίησε γὰρ πιστεύειν καὶ ταῦτα οἰκονομήσας ἰδεῖν καὶ μέλλων ἐξ ἔργου τὰ ὁραθέντα πιστώσασθαι), χαρᾶς μὲν πληροῦται· μετακαλεῖται δὲ τοὺς ἰατροὺς εὐθέως. Καὶ οἱ μὲν συνῆλθον καὶ εἰς ὄψιν αὐτῷ παρέστησαν ἅπαντες· ὁ δ' ἐπῆει ἕκαστον φιλοπραγμονῶν ἐσχάτως, καὶ βασιανίζων οὐχ ἦττον, ἢ τὸν χρυσοῦν ἢ Λυδία λίθος, πρόσωπὸν τε καὶ σχῆμα καὶ ἡλικίαν κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα παράσημα διὰ τῶν ὁνείρων. Ὡς δὲ οὐδὲν τῶν παρόντων ἑώρα τοιόνδε γνώρισμα, λύπη καὶ ἀπορία συνείχετο, καὶ οἷα διψητικώτερος ἔτι καθίστατο τοῦ ἐπαγγελθέντος ἀποτυγχάνων. Ἐντεῦθεν πολλῆ τε καὶ θερμῆ καὶ ὀξεῖα ζήτησις, ἐπαγγελίαι τε δωρεῶν καὶ τιμῶν μεγίστων, αἷ' ὁ τὴν ἄνδρα τὸν ζητούμενον ἐμφανίσων, ἀκολούθως οἷς εἶδε συμβόλοις ὁ βασιλεὺς, ἐμελλεν εὐθύς λήψεσθαι. Ὁ μὲν οὖν ἐζητεῖτο λίαν ἐκθύμως, καὶ τὸ γνώρισμα ἦν, οὐ κατὰ τοῦ Πέλοπος, ὡσπερ οἶδεν ὁ μῦθος, ἀπὸ τοῦ ὤμου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ περιόντος τῆς ἀρετῆς καὶ προηγούμενος ἀπὸ τοῦ μετριοπαθοῦς καὶ συνεσταλμένου.

Z'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι δυσχερῆς ἦν ἡ εὕρεσις (ἐκρύπτετο γὰρ οὐ τὴν μορφήν μεταβάλλων, οἷα δὴ καὶ τὸν Πρωτέα πλάττουσιν, ἀλλ' οἰκονομία τιμὴ θειοτέρου τούτου συμβαίνοντος, ἵνα καὶ ἡ βραδεία δῆλωσις ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐπιπόθητον καταστήσῃ) ὀψὲ καὶ μόλις τῶν ἰατρῶν τις τῶν βασιλικῶν, τῷ μὲν βασιλεῖ γνώριμος, συνίθης δὲ τῷ Μεγάλῳ, καὶ τὰ ἐκείνου ἀριστα συνειδώς, οὐ τὰ τῆς ἀρετῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς χάριτός τε καὶ τῶν θαυμάτων, ἔνθεν αὐτῷ καὶ συμβαλεῖν ῥάδιον ἦν, ἐκείνον εἶναι τὸν ἰαζόμενον, αὐτὸς οὗτος δῆλον εὐθύς τὸν Μέγαν τῷ βασιλεῖ καθίστησι καὶ χαρᾶ: αὐτῷ γίνεται πρόξενος, ὅσης οἱ πάθει σωματικῷ κάμνοντες καὶ ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενοι, δυνατοὶ μόνον συνεῖναι. Εὐθύς μὲν οὖν εἰς ὄψιν ὁ θαυματοῦς αὐτῷ παρῆει Σαρψῶν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βραχὺ τὸ μέσον ἀκοῆς φημι, καὶ τῆς θεᾶς γενέσθαι παρῆκεν· οὕτως αὐτὸν ἢ τοῦ ἰδεῖν ἰσχυρῶς εἶλεν ἐπιθυμία. Ἰδὼν οὖν ἀνέγνω καλῶς ἀπὸ τῶν νυκτὸς ὁραθέντων τὰ μεθ' ἡμέραν φαινόμενα, οἷον ὀφθαλμῶν ἡμερότητα, μορφῆς ἰλαρότητα, τῆθῶν εὐκοσμίαν, πώγωνος αὐχμηρίαν, ὀμμάτων κατήφειαν, σύμβολά τε αὐτῷ ἐπιτρέποντα μετριοφροσύνης. Ταῦτα ἐκείνος, προσιώντος τοῦ θαυμαστοῦ, θεασάμενος, οὐδὲ καθεκτός ἦν ἔτι, ἀλλ' ἀναστὰς ἐξ ἀμέτρου περιχαρείας περιβάλλει τε τὸν εὐτελεῖ τὸ φαινόμενον, ὁ τὴν βασιλείαν περιβλεπτός, καὶ φιλεῖ ἄγαν ἠδέως, οὐ στόμα μόνον, ἀλλὰ καὶ κεφαλὴν, Ἡ μὲν αὐτὸς εἶ, λέγων, Πάτερ, αὐτὸς εἶ, ὁ κατ' ἄναρ μοι παραδόξως ἐπιφανείς, ἀλλὰ καὶ τὸ πάθος τὸ ἐμὸν ἐπαγγελθείς ἰάσασθαι. Οὕτως εἰπὼν, εὐθύς εἰς τὰ πρῶτον συνέισθη τῶν βασιλείων ἐγκρατῆς ὢν

A vultu, ætate et habitu; inter quos unum, qui erat specie humilis, canis decorus, vestitu honestus et compositus, diligentius curare, ut notus esset imperatori; et efficere, ut sciret qualis esset in omnibus, et dixisse: Hic solus, et nullus ex aliis, tibi potest dare, ut a morte libereris. Postquam autem a somno fuit excitatus imperator, verum judicans esse somnium (ut crederet enim, effecerat is qui providerat ut videret, et quæ visa fuerant, erat re ipsa confirmaturus), impletur quidem gaudio: accersit autem statim medicos. Et illi quidem convenerunt, et se ei omnes coram stiterunt. Hic vero unumquemque lustrabat, diligentissime perscrutans, et non minus examinans quam aurum lapis Lydius, vultumque et figuram, et ætatem, secundum signa, quæ erant ostensa per somnia. Postquam autem nullum vidit tale signum in eis qui aderant, dolore afficiebatur, et perplexo erat animo, multoque factus est avidior, quod nondum esset promissum assecutus. Hinc diligens facta est inquisitio, donorumque et maximorum honorum promissio, quos esset accepturus, qui virum ostenderet ex iis indicibus quæ viderat imperator. Hic quidem diligenter quærebatur; signum autem, quo cognosceretur erat, non quomodo Pelopis (ut narrat fabula) humerus; sed virtus insignis, et præcipue moderatî mores et compositi.

VII. Cum autem esset difficilis inventio (celabatur enim, non formam mutans, ut fingunt Proteum, sed quodam divino hoc eveniente consilio, ut tardior ostensio eum redderet magis desiderabilem), vix tandem unus ex medicis imperatoris, notus quidem imperatori, magno autem Sampsoni familiaris, et qui res illius optime noverat, non virtutem solum, sed etiam gratiam et miracula, eum manifestum reddit. Hinc autem illi facile erat conjicere, eum esse qui illum erat curaturus. Hic ergo ipse magnum illum Sampsonem notum reddit imperatori, et ei tantam conciliat lætitiā, quantum ii, qui laborant morbo corporis, et ab eo cupiunt liberari, soli possunt intelligere. Atque statim quidem venit admirabilis Sampson: neque enim inter visum et auditum intercessit tempus vel brevissimum: tantum ejus videndi imperatorem ceperat desiderium. Cum vero eum vidisset, ex iis quæ noctu visa fuerant, pulchre recognovit ea quæ cernebantur interdium, utpote oculorum mansuetudinem, formæ hilaritatem, morum honestatem, barbæ squalorem, aspectus tristitiā, et quæ eum decebant signa moderationis. Hæc cum ille, admirabili accedente Sampsonē, esset contemplatus, non potuit amplius contineri, sed surgens præ immoderata lætitiā, eum qui specie vilis erat et abjectus, ipse, qui erat insignis imperio, amplectitur, et suaviter admodum osculatur, non os solum, sed etiam caput, dicens: Certe, o Pater, tu es ipse, qui mihi admirabiliter in somnis apparuisti: quin etiam te morbum meum pollicitus es

curatorum. Hæc cum dixisset, statim ingressus est in regie penetralia, Sanctum illum manu tenens : neque enim existimabat se magnum quid facere, illam honorans, cujus admirabilem virtutem mox esset experturus.

VIII. Postquam autem ingressus est imperator, et eum habuit secum sedentem, nondum sua erga eum benignitate satiatus, plura adhuc faciebat. Ejus manus capiens, suis imponebat oculis, et eas cum maxima voluptate deosculans, et in eas distillans lacrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, necessitas efficiebat, ut homo appareret potius quam imperator, et qui humanis flectebatur miseriis, quam qui imperatoria efferebatur magnificentia. Verumenimvero hæc magna imperatoris moderatio et religio, gravem Sancto hæjecit molestiam, et perinde ac si ei fieret injuria, et in eum nimia exerceretur molestia, non potuit tenere silentium, sed : Ne sic feceris, o imperator, neque tam demisse et abjecte, exclamabat; nec eo quod te ipse immodice dejicias et deprimas, efficias, ut damner arrogantiae. In quo enim sum communibus hominibus superior, qui sum miser, et peccatis obnoxius, et opus habeo magna Christi benignitate et clementia? Verumenimvero hæc tua fidei abundantia et fervor, est futuri a Christo auxilii certus nuntius, qui est Rex regum, et potest omnia facere. Cum hæc dixisset, imposuit manum parti affectæ. Et ea quidem suo fungebatur officio. Ipse autem copia humilitatis volens celare abundantiam gratiæ, quibusdam rebus, quas parti laboranti ex arte imposuit, curationem conabatur ascribere. Sed medicinam, quæ applicabatur, viacebat, quæ celabatur, veritas : et qui in aliis fuerat cognitus rerum effector mirabilium, in hæc quoque fuit cognitus fecisse miraculum. Non multi enim dies præterierunt, et imperator fuit omnino liberatus a morbo, et est integram assecutus sanitatem, repletusque est lætitia et admiratione, illa quidem propter recuperatam valetudinem, hæc autem propterea, quod qui eum sanum fecerat, Deo esset familiaritate conjunctus.

IX. Deinde etiam, ut tantæ curationis beneficio responderet, B. Sampsoni aurum donavit splendide ac magnifice, et quæcumque poterant incitare desiderium ejus, qui secundum carnem vivit. Illi autem tenuiter et frugaliter vivere, erat bonum per se expetendum omnibus quidem divitiis beatius, quavis vero gloria ac dignitate excellentius. Imperatoris certe liberalitatem et munificentiam opportunis et validis recusavit recusationibus : Illa mihi das, dicens, o imperator, quæ lubenter reliqui propter Christum, ut qui multas possiderem pecunias, et multas haberem possessiones. Quomodo ergo ea accipiam, sine quibus vivere aperte comperi utilius esse, et a quibus prudenter discedentem Deo esse conjunctum, dilucide est ostensum? Quod si pro summa tua benignitate et

ἐκείνου τῆς τε Ὀσίου χειρὸς, οὐδὲ γὰρ ζῆτο μέγα τι ποιεῖν ἐκείνην τιμῶν, ἧς ἀπολαῦσαι θαυματοργούσης ἔμελλεν.

H'. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰσῆλθεν ἐνδον βασιλεὺς, καὶ συγκαθήμενον αὐτὸν εἶχεν, οὕτω κόρον δεχόμενος τῆς φιλοφροσύνης, ἔτι καὶ πλέον ἐποίει, λαμβάνων αὐτοῦ τὰς χεῖρας, ὁμμασιν ἐτίθει τοῖς ἑαυτοῦ καὶ καταφιλῶν μεθ' ὅσης εἶποι τις ἡδονῆς, καὶ δάκρυα καταστάζων αὐτῶν ἤδετο· ἡ γὰρ τοῦ πιέζοντος πάθους ἀνάγκη ἄνθρωπον αὐτὸν ἐποίει μᾶλλον ἢ βασιλέα δεικνυσθαι καὶ ἀνθρωπίναις καλυπτόμενον ἀθλιότησιν ἢ μεγαλοπρεπέαις βασιλικαῖς ἐπαιρόμενον. Πλὴν ἀλλ' ἡ πολλὴ αὐτῆ τοῦ βασιλέως μετριοπάθεια καὶ τὸ σέβας βαρύτητα καὶ λύπην ἐμβέβληκεν τῷ Ὀσίῳ, καὶ ὡσπερ ἄδικόν τι πάσχων, καὶ εἰς μετριοφροσύνην πλεονεκτούμενος οὐκ ἤνεγκε σιωπᾶν· ἀλλὰ, Μὴ οὕτω ποίει, ὦ βασιλεῦ, μὴ οὕτως ἡρέμα καὶ ταπεινῶς, ὑπεφώνει, μηδὲ τῷ ἀμέτρως ἐθέλειν αὐτὸν ταπεινῶσαι, ἐμοὶ κρίμα προξενήσας ὑπεροφίας. Τί γὰρ πλέον ἔχω ἐγὼ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, ταλαίπωρος ὢν καὶ ἀμαρτίαις ὑπεύθυνος, καὶ πολλῆς τῆς παρὰ Χριστοῦ χρηστότητος καὶ φιλοανθρωπίας ἐπιδεής; Πλὴν ἀλλὰ τὸ ἀφθονόν σου τοῦτο τῆς πίστεως καὶ θερμὸν ἀγγελός σοι γίνεται ἀψευδῆς τῆς ἀπὸ Χριστοῦ βοηθείας, τοῦ βασιλέως δὲ τῶν βασιλευόντων καὶ πάντα δυναμένου ποιεῖν. Οὕτως εἰπὼν, χεῖρα ἐπέτιθει τῷ πάσχοντι μέρει· καὶ ἡ μὲν ἐνήργει τὰ ἑαυτῆς· ὁ δὲ κρύπτειν ἐθέλων ταπεινοφροσύνης περιουσίᾳ χάριτος ἀφθονίαν, ἐπιθέμασι τισι τοῖς ἐκ τέχνης, ἃ τῷ ἀλγοῦντι μέρει ἐπέβηκεν, ἐπιγράψειν ἐπειράτο τὴν ἴασιν. Ἄλλ' ἐνίκα ἐπιπλαττομένην οὕτω θεραπείαν ἢ ὑποκρυπτομένην ἀλήθειαν, καὶ ὁ ἐν πολλοῖς καὶ ἄλλοις θαυματοργός γνωρισθεὶς καὶ τούτῳ δὴ θαυματοργῶν ἐγνωρίζετο. Οὐ πολλὰ παρήλθον ἡμέραι καὶ ὁ βασιλεὺς ὅλως ἀπηλλάγη τοῦ πάθους καὶ καθαρᾶς ἀπέλαυσεν ὑγείας, πλήρης τε ἦν εὐφροσύνης καὶ θαύματος, τῆς μὲν διὰ τὴν ἀνάστρωσιν, τοῦ δὲ διὰ τὴν τοῦ ὑγιάσαντος πρὸς Θεὸν οικειώσιν.

Θ'. Ἐπειτα καὶ ὡς ἀμειψόμενος τὸ μέγα τῆς θεραπείας δωρήμασιν ἐπιχαίροις, χρυσὸν τε ἐδίδου μεγαλοψύχως, καὶ ἄλλα ὅσα δὴ ἐπιθυμίαν οἶδε παρακαλεῖν, τοῦ κατὰ σάρκα ζῶντός φημι· ἐκείνῳ δὲ τὸ λιτῶς οὕτω καὶ ἡμελημένως ζῆν, αὐθαίρετον ἀγαθόν, παντός μὲν πλοῦτος μακαριώτερον, πάσης δὲ δόξης ἀξιωματικώτερον· ἀμέλει καὶ τὸ τοῦ βασιλέως φιλότιμόν τε καὶ μεγαλόδωρον εὐχαίροις καὶ ἰσχυραῖς διεκρούσατο ἀπολογίαις, Ἐκεῖνά μοι δίδως, ὦ βασιλεῦ, εἰπὼν, ὢν αὐτός ἡδέως ἐξέστην διὰ Χριστόν, πολλὰ μὲν ἐν κτήμασι, πλεῖστα δὲ καὶ ἐν χρήμασι κεκτημένος. Πῶς οὖν ἐγὼ λήψομαι ταῦτα, ὢν τὸ ζῆσαι χωρὶς φανερώς εὖρον ὠφελιμώτατον, καὶ ὢν τὸ ἀποστῆναι φρονίμως, Θεῷ οικειωθῆναι καθαρῶς ἀποδέδεικται; Εἰ δὲ βούλει διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ φιλοανθρωπίαν κεχαρισμένον ἡμῖν τι γίνε-

σθαι, μάλλον [θεῶ γενέσθω] καὶ οὕτω δὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ γεγονός διαθήσεται. Ἔσται δὲ τοῦτο, εἰ πλησίον τοῦ ἐμοῦ οἰκίσκου, ὃν τε αὐτὸς οἰκῶ, καὶ τινὰς τῶν νοσήματι κατόχων εἰσάγων ἐπιμελείας ὡς ἐμὴ δύναμις ἄξιῶ, οἶκον τοῖς νόσῳ κάμνουσιν ἐπιτήδειον αὐτὸς ἐγερῆς. Τοῦτο γὰρ σοι ἀσίδιμον ὄνομα θήσει καὶ προσενήσει μισθὸν ἀναφαίρετον Ἡκουσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ αἰτηθὲν ὡς δωρεάν μάλλον ἢ αἰτησὶν ἀσμένως προσήκατο. Καὶ παραχρῆμα (καὶ γὰρ ἦν τότε καὶ τὸν θεῖον ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ναὸν κατασκευασόμενος) καὶ αὐτὸν ἐπέταττε συνοικοδομῆσθαι προθυμία τε ψυχῆς, καὶ οἰκοδομούντων πολυχειρία, καὶ δαψιλεία παντὸς ἀναλώματος, αὐτοῦ μὲν παρέχοντος φιλοτίμως, κατὰ δὲ τὸ ἀρέσκον τῷ Μεγάλῳ τῆς οἰκοδομίας τελευτουργουμένης. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὠκεδόμητο λίαν φιλοκάλως καὶ μεγαλοπρεπῶς, καὶ ὀνόματος αὐτοῦ ἔξιοῦτο, εὐθύς ἐκείνῳ τε ἐπετράπετο, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ θεῖος Σαρψών, ὁ τὴν τοῦ οἴκου προστασίαν πεπιστευμένος.

Γ. Προστίθησιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἕτερον, βασιλικῆς ἄξιον μεγαλοδωρίας, ἀπόμοιραν οὐκ ὀλίγην, οὐδ' ἐξ ὀλίγης προαιρέσεως τῷ ἁγίῳ τούτῳ οἴκῳ καθιεροῦν, ἐκ πρόνομῆς δῆπου διαιρεθεῖσαν, ἧς ὁ θαυμαστὸς Βελισάριος ἀπὸ τῆς τῶν Ἀσσυρίων γῆς ἐκείνῳ προσαγαγὼν ἦν, λαμπρᾶς τῷ ὄντι καὶ φιλοτίμου. Εἶτα καὶ κτημάτων δωρεαῖς κρατύνει τὸν οἶκον, ἱκανῶς ἐχόντων εἰς τε ἄλλας αὐτοῦ δαπάνας καὶ πρὸς ἰατρῶν σιτηρέσια, καὶ τῶν ἐτέρας ἐπιτετραμμένων αὐτοῦ λειτουργίας. Ἐπὶ πολλοῖς οὖν τοῖς χρόνοις οὕτως ὁ Μακάριος διαρκέσας ἐν ταῖς τῶν καμνόντων ἐπιμελείαις, καὶ πατρικῶς πάντων καὶ λίαν κηδεμονικῶς προμηθούμενος, ἐπεὶ καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἤδη παραδύς ἦν, καὶ ἀδυνάτως ἔχον αὐτῷ τὸ σῶμα τὴν τελευτὴν ὄλινε, νοσοῦν μὲν ὀλίγα καὶ οἷα προσοίμια δεικνυσθαι ταῦτα καὶ ἀφορμὴ θανάτου. Θνήσκει δὲ οὐκ ἀθυμῶν, οὐδὲ βαρυνόμενος, οὐδὲ τὴν μετὰ θάνατον δυσχεραίνων κατὰ τὰς φιλοσωμάτων ψυχὰς τε καὶ φιλοκόσμους, ἀλλὰ πράως καὶ ἰλαρῶς, ἅτε γοῦν δ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενος ὑπ' οὗ καλεῖται, καὶ ἐξ οἷας περιφορᾶς εἰς οἷαν κατάστασιν μεταβαίνει, καὶ οἷαι τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπολαύσεις ἐκδέξονται· ἐκ γὰρ τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις, ἐκ τῶν σπερμάτων τε ἤδει καὶ τοὺς καρπούς. Ἡ μὲν οὖν ἀξιόθεος ἐκείνου καθαρὰ ψυχὴ πρὸς οὐρανίους οἰκήσεις μεταφοιτᾷ· τὸ δὲ ἱερὸν σῶμα καὶ ἅγιον τῷ

A humanitate nobis aliqua in re gratificari cupias, id fiat Deo potius, et ita quod factum fuerit, ad nos quoque transibit. Fiet autem hoc, si prope meam domunculam, quam et ipse habito, et aliquos ex iis, qui morbis laborant, eo introducens caro pro viribus, ægrotantibus domum aptam excitaveris. Hoc enim tibi et clarum nomen pariet, et conciliabit mercedem, quæ auferri non poterit. Audivit imperator, et quod petitum fuerat, libenter admisit, tanquam donum potius, quam petitionem. Et statim (tunc enim divinum construebat templum nomine Dei Sophiæ) jussit ut id quoque simul ædificaretur prompto et alacri animi studio, et eorum quæ ædificabant, magna multitudine, et omnium impensarum copia, ipso quidem suppeditante liberaliter, ex magni vero Sampsonis sententia effecto ædificio. Postquam autem pulchre et magnifice fuit ædificatum, et ab ejus fuit nomine denominatum, protinus illi fuit permissum. Et ipse erat divinus ille Sampson, cui commissa fuerat domus administratio (4).

Δ. Adjicit autem imperator aliud quoque dignum imperatoria munificentia. Non exiguam enim suorum bonorum partem, et non sine egregio proposito, huic ædi sanctæ consecrat, sumptam scilicet ex prædis, quas admirabilis ille Belisarius ad eum attulerat e terra Assyriorum (5), quæ revera erant præclaræ et opimæ. Deinde domum quoque munit donis possessionum, quæ et ad alios ejus sumptus sufficiebant, et ad alimentum medicorum, et eorum, quibus erant alia commissa munera. Cum multos autem annos sic transigisset (6) ille Beatus in cura gerenda ægrotorum, de quibus omnibus erat instar patris sollicitus, et jam ad gravem devenisset senectutem, et corpus imbecillum ei mortem parturiret, parum quidem ægrotat, et quod posset ostendi esse proœmium et occasio mortis. Moritur autem non tristis, neque graviter et ægre ferens decessum, ut solent animæ quæ corporis et mundi nimio tenentur amore: sed placide et hilariter, ut qui pulchre sciret a quo vocaretur, et a qua perturbatione ad quam transiret requiem, et quantæ voluptates essent beatam ejus animam excepturæ. Ex laboribus enim remunerationes, et fructus noverat ex seminibus. Atque Deo quidem digna et munda illius anima ad cœlestem transit habitationem: sacrum vero et san-

(4) Erat hoc xenodochium, ut habet Cangius in Constantinopoli Christiana lib. iv, inter ædem Sophianam et ædem Irenes. Et, ut ibidem ait Cangius, exstat Epistola Innocentij III Pontificis lib. xiii, epist. 17, qua confirmat præceptori et Fratribus hospitalis S. Sampsonis Constantinopolitani donationem cancelli, quod Garelis nuncupatur, factum ab Henrico imperatore CP. Meminit etiam istius xenodochii Jacobus de Vitriaco in *Hist. Occident.*, cap. 29, his verbis: « Quemadmodum sunt hospitalia sancti Spiritus in Romana urbe et S. Sampsonis in Constantinopolitana civitate, et B. Antonij in ipso capite, et B. Mariæ Ronsciovallis in introitu Hispaniæ, et alia quædam Deo grata et

pauperibus peregrinis, seu infirmis valde necessaria. »

(5) Transferri id oportet post mortem Sampsonis: vivente etenim Sampsonis xenodochium hoc satis misere habebat, ut habetur infra sub finem num. 17: quamvis, quoad structuram attinet, satis magnificentum fuerit, ut dictum est in Commentario prævio num. 15.

(6) Hæc non intelligenda sunt post conditum a Justiniano xenodochium: verum de cura et sollicitudine quam etiam prius ægrotis et pauperibus impenderat: post structum enim xenodochium unum alterumve annum tantum supervixit.

etum ejus corpus deponitur honorabiliter in maximo templo Mocii martyris (7), utpote quod magnus ille Sampson ex eo diceretur trahere cognationem, non corpore solum, sed multo magis animo et moribus. Quam multis autem clarus fuerit miraculis, qui est in rebus omnibus maxime admirabilis, non in vita solum, sed etiam multo magis post mortem, neque lingua potest dicere, neque auris admittere. Quomodo enim, cujus nec in hodiernum quidem diem constiterunt fluentia miraculorum? Imo vero nec consistent quidem, donec ille idem fuerit, et ejusdem misericordiae ad intercedendum pro hominibus apud Deum. Pauca ergo, si videtur, ad Dei gloriam, et eorum, qui audiunt, delectationem ac utilitatem ex iis quæ post ejus hinc excessum facta sunt, prosequatur oratio.

A μεγίστῳ ναῷ Μωκίου τοῦ μάρτυρος πανσέπτως ἐγκατατίθεται· ἅτε δὴ καὶ συγγένειαν ἔλκειν ἐκεῖθεν τοῦ Μεγάλου φημιζομένου, καὶ οἰκείως ἔχειν, οὐ κατὰ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πλεον κατὰ ψυχὴν δηλαδὴ καὶ τοὺς τρόπους. Ὅσοις δὲ τοῖς θαύμασιν ἐδοξάσθη ὁ τὰ πάντα θαυμασιώτατος, οὐ κατὰ τὴν ἐντεῦθα ζωὴν ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον πολλῶ μᾶλλον, οὔτε γλῶττα δυνατὴ λέγειν, οὔτε ἀκοή παραδέχεσθαι. Πῶς γάρ, οὐ μὴδὲ μέχρ' καὶ νῦν οἱ τῶν θαυμάτων ἔστησαν ρύακες· μᾶλλον δὲ οὐδὲ στήσονται, ἕως ἂν ἐκεῖνος ὁ αὐτὸς ᾗ, καὶ τοῖς αὐτοῖς χρῆται σπλάγγνοις ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν διαπρεσβευόμενος; Ὅλίγα τοίνυν, εἰ δοκεῖ, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τὴν τῶν ἀκουόντων ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν, τῶν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν αὐτοῦ μετὰθεσιν γενομένων τῶ **B** λόγιῳ μεταληπτέον.

CAPUT II.

Miracula post mortem.

XI. Et primum quidem sit, quod et multæ linguæ canunt, et libri ferunt, et omnes credunt, quod in populari tumultu, adversus Justinianum, magnum illum et clarissimum imperatorem excitato, accidit (8). Illo tempore audacissimorum atque imprimis temerariorum hominum manus, ignem ferentes, præclarissimas et dilissimas ædes aggrediantur, atque principium incendio dant a maximo templo Dei Sophiæ, quod cum in orbem omnia exedisset, deinde serpens venit usque ad præclaras ædes divini Sampsonis, et tectum arripit **C** celeriter, et fremens ulterius procedit: existimabaturque fore, ut mox tota domus omnino interiret. Quid ergo est postea consecutum? Multæ quidem ex adverso in eo movebantur manus gratæ et piæ, nihil non facientes, nihil non molientes eorum quæ possunt fieri ad ignis cohibendum impetum. Sed malum erat inexpugnabile, et omne superabat auxilium. Vincitur tamen, et eo fuit potentior cura magni Sampsonis. Fuerunt enim, fuerunt, qui tunc digni sunt habiti divinum videre Sampsonem per tectum circumcirca cursitantem, et ignem increpantem, et veluti frementem, et admirabiliter ejus impetum retardantem. Cujus quidem aspectu ignis veluti obstupefactus retrocessit: deinde cum tonitru repente erupisset, copiosa quoque affluxit pluvia, quo factum est, ut ignis exstingueretur, et domus conservaretur illæsa præter tectum (9).

IA'. Καὶ πρῶτόν γε τοῦτο, ὃ καὶ γλῶτται πολλάκι ἄδουσι, καὶ βίβλοι φέρουσι, καὶ πάντες πιστεύουσι, καὶ ὃ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου, φημί, καὶ μέγα ἐν βασιλεῦσι λάμπαντος Ἰουστινιανοῦ τοῦ δήμου φθορᾶν, ἦτις γε κατ' αὐτοῦ συνέστη, γενέσθαι συνέθη· καὶ ὅπως πάντολμοὶ τινες χεῖρες καὶ φιλοκίνδυνοι, πῦρ ἀνάψασαι, τοῖς λαμπροῖς τῶν οἰκῶν καὶ πολυχρύσοις, κατὰ τὸ ἐξαιρέτον ἐπιτίθενται. Ἀρχεται μὲν οὖν τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ μεγίστου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, καὶ τὰ κύκλῳ διανεμηθὲν ἅπαντα, εἶτα καὶ μέχρ' τοῦ λαμπροῦ τοῦδε οἴκου τοῦ Θεοῦ Σαμφῶν ἔρπον ἔρχεται, καὶ τῆς ὀροφῆς ὀξέως ἐπιλαμβάνεται καὶ τὸ προσωτέρω βρέμον ἐπῆει, ἐπίδοξόν τε ἦν ὅσον οὐπῶ, καὶ παντελῶς θέσθαι τῷ οἴκῳ φθορᾶν. Τί τοίνυν τὸ μετὰ ταῦτα; πολλάκι μὲν ἀντιστρόφως ταῖς προλαβούσαις ἐκινουῦντο περὶ αὐτὸν χεῖρες φιλοχάριστοι καὶ φιλόανθρωποι, τί μὴ ποιῶσαι, καὶ τί τῶν γενέσθαι δυναμένων οὐ μηχανώμεναι πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς τοῦ πυρὸς ῥύμης· ἀλλὰ τὸ δεινὸν ἄμαχον ἦν, καὶ πάσης ἰσχυρότερον βοήθειας· ἠττάται δ' οὖν ὁμως, καὶ κρείττων ἢ τοῦ Μεγάλου προστασία γίνεται. Ἦσαν γάρ, ἦσαν, οἱ τὸν θεῖον τότε Σαμφῶν ἠξιοῦντο θεωρεῖν, κύκλῳ τῆς ὀροφῆς περιθέοντα, ἐπιτιμῶντά τε τῷ πυρὶ, καὶ οἰκῆν ἐμθριμῶμενον, καὶ τῆς ὀρμῆς αὐτῷ παραδόξως ἀναχαιτίζοντα, οὐ καὶ τὴν θεῖαν ἐκεῖνο ὡσπερ καταπλαγὲν, εἰς τοῦπίσω τε ἐχώρει, καὶ ἀνεκόπτετο· ἔπειτα βροντῆς ἀθρόον καταβροχούσης, ἄμβρος, οἷος δαφιλῆς ἐπερρύθη, ὡς ἐντεῦθεν, τὸ μὲν πῦρ ἀποσβεῖσαι, διασωθῆναι δὲ καὶ τὸν οἶκον πλὴν τῆς ὀροφῆς ἀπαθῆ.

(7) De S. Mocio martyre actum est die 11 Maii.

(8) Hæc seditio facta est anno v Justiniani, atque excitata est a Victoriatis, ita appellatis, quod pro tessera τὸ Νιζα Vinca, assumerent. Hanc fusc describunt Procopius *De bello Pers.* lib. 1, cap. 24, et *Chronicon Alexandrinum* ad annum v Justiniani, etc.

(9) Hæc miraculum ægre conciliari potest cum eo, quod habet *Chronicon præcitatum*, asserens, quod in prædicto tumultu populari, Ξενὸν τοῦ Σαμφῶν ὁ μέγας ἐκχύθη, καὶ ἀπώλοντο οἱ ἐν αὐτῷ ἀνακαίμενοι ἄρρωστοι. Magnum Sampsonis xenodochium conflagravit, et interierunt qui in illo decumbabant infirmi.

18'. Προσκείσθω καὶ ἕτερα τῶν θαυμάτων, οὐ τὰ πολλοῖς πρότερον γένομενα χρόνους, δι' ἀπορίαν καινῶν καὶ προσφάτων (οὐδὲ γὰρ ἐκλείπουσιν ἄχρι καὶ νῦν τῶν ποταμῶν μιμούμενα τοὺς ῥέοντα ἀενάως), ἀλλὰ τὰ μικρῶ πρόσθεν γεγεννημένα, ἵνα καὶ πλέον οὕτω πιστὰ εἴη, τὰ μὲν αὐτοὺς ἐκείνους διηγουμένους ἔχοντα, τοὺς τῶν χαρίτων ἀποναμένους, γλώττας φιλαλήθεις καὶ τῷ ψεύδει παντάπασιν ἀπεχθανόμενα· τὰ δὲ τοὺς γένει προσήκοντα ἢ ὑπηρετήσαντα ἢ ἄλλως ὀφειωμένους αὐταῖς ἐκείνοις τοῖς τῶν θαυμάτων πεπειραμένοις. Αὐτίκα γοῦν Θεοδώριτος, ὁ τῷ Σπαθαροκουβικουλαρίων διαπρέπων τάγματι, ᾧ πολλή γε ἡ ἀρετὴ μαρτυρεῖται, χρηστότης μετὰ τῆς ἀληθείας, καὶ μετριοπαθῆς ἐπιείκεια. Οὗτος ὑπηρετὴς ἦν, καὶ ὑπηρετῶν οἰκειότατος, Λέοντος ἐκείνου φημί, ὃν ὁ τῶν Πατρικίων τε καὶ πραιποσίτων εἶχε χορὸς, καὶ ὃς μετῆλθε μὲν τὸν τοῦ Δρουγγαρίου τῶν πλωτῶν, μετῆλθε δὲ καὶ τὴν τοῦ Λογοθέτου τοῦ δρόμου ἀρχὴν, ἐφ' ἧ καὶ τέθνηκεν οὐ πλέον μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, ἢ μῆνες τὸ μέγιστον, πέντε. Τοῦτω τοιγαροῦν τῷ Θεοδώριτω, καὶ ἕτεροις ἦν [Λέων τοῦνομα] τῶν συνυπηρετούντων τῷ περιφανεῖ Λέοντι, ἀλλὰ καὶ οἰκείως ἐχόντων καὶ ἰδιωτῶν τις, πρωτοσπαθάριος τε γὰρ ἦν, καὶ ὡς συνήθες ὀνομάζειν, ἐπὶ τοῦ Μαγκλαβίου, φίλος τε τῷ Θεοδώριτω ἐς τὰ μάλιστα καὶ συνυπηρετῆς ὁμόφυχος. Τοῦτω τοίνυν τῷ Λέοντι ὁ Δρουγγάριος κατὰ τινὰ πρόφασιν χαλεπήνας, ἐξ ὀφείας τε ἔθετο, καὶ παρόρησιας αὐτὸν ἀπέστησε τῆς συνήθους, χρόνον οὐχὶ βραχύν. Μάρτυς εἰμι καὶ αὐτὸς τῆς πρὸς τὸν Λέοντα χαλεπότητος τοῦ ἀνδρός, καὶ τὴν ἀποστροφὴν οἶδα, καὶ τὴν χρονίαν ἀπόστασιν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἤξιον ὑπὲρ τοῦ Λέοντος, φίλος ὢν καὶ συνήθης τῷ Δρουγγαρίῳ. Ἦν δὲ τοίνυν ὁ Λέων μάλα σφοδρῶς καὶ ἀθυμῶς συνείχετο, καὶ τὴν λύπην εἶχε, καὶ αὐτῶν ὀστέων ἀπτομένην καὶ μυελῶν, καὶ ἰσχυρῶς τήκουσαν. Ἦν δὲ τὸ λυποῦν οὐ μόνον τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ μὲν καὶ Θεοδώριτος τὸν αὐτὸν εἶλκε ζυγὸν τοῦ λόγου, καὶ συνήλγει αὐτῷ καὶ συνέπασχε, νόμοις εἰκῶν φιλανθρωπίας, ἅτε δὴ φίλος ὢν καὶ συνυπηρετῆς, ὡσπερ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν.

19'. Ταύτη τοίνυν μηδὲ φέρων οὕτω πάσχοντα τὸν Λέοντα καθορᾶν, ἀπετόλμα δηλαδὴ καὶ παρεκινδύνευε τοῖς λόγοις τοῖς πρὸς τὸν ἑαυτῶν δεσπότην (σφόδρα γὰρ δυσπρόσιτός τε καὶ δυσμιλήτος ὁ ἀνὴρ, καὶ μάλιστα ἐν ὑπηρεταῖς) καὶ ἤξιον περὶ αὐτοῦ τρόπον τὸν ἐμφρονα· οἴχεται, λέγων, ὁ Λέων οἴχεται· θεός μὴ καὶ δοῦναι μὲν τι τῶν χαλεπῶν, ὅπερ ἀντικρὺς οὐ βουλόμεθα, μηδὲ θανάτου καταστῶμεν

(10) Spatharii erant, qui custodiae corporis imperatoris erant deputati, a voce Σπάθα, quæ majorem *gladium* significat, quo illi armabantur. Vide Cangium in Glossario Græco-Barbaro. Spatharocubicularius, qui simul spatharii et cubicularii munere fungebatur.

(11) Drungarius, id est præfectus, a voce Δρουγγος, quæ *Globum militum* significat. Leunclavius in Onomastico Turcico ita Græcis appellari ait *baculum tribuni*, quem instar sceptri gerit, forte a voce Latina *truncus*, ut ait Cangius; quem consule

XII. Adjiciantur alia quoque miracula, non quæ multis ante annis facta sunt, quod desint nova et recentia (non enim in hodiernum usque diem deficiunt, utpote perennes imitantia fluvios), sed ea quæ paulo ante contigerunt, ideoque sunt magis credibilia; quæque relata fuerunt, tum ab iis ipsis, qui beneficia consecuti sunt, viris veridicis, et omnis mendacii osoribus: tum ab illis, qui aut consanguinei, aut famuli, aut aliter familiares fuerunt iis, in quibus miracula patrata sunt. Adsit igitur Theodoritus, Spatharocubicularius insignis (10), cujus testatissima est virtus, probitas, veracitas, et summa animi moderatio. Is erat famulus, et famulorum familiarissimus, et fidelissimus Leonis illius, qui erat ex ordine patriciorum, et præpositorum, quique gessit magistratum Drungarii (11) classiariorum, necnon ratiocinatoris (12) cursus; in quo diem clausit extremum, non amplius quam menses, ut summum, quinque post obitum illius. Erat Theodorito huic etiam socius ex numero secum famulantium illustri Leoni, et ipse Leo dictus, domino suo charus atque familiaris. Erat enim protospatharius et ut mos est nominare (13), in Manclabio (14). Hic summus erat Theodoriti amicus, et unanimis socius in ministerio. Huic autem Leoni cum aliqua de causa succensisset Drungarius, eum habuit suspectum, et tempore non parvo eum a consueta removit familiaritate, et ab ea, quam prius habebat, fiducia. Sum quoque ego testis Drungarii adversus Leonem indignationis, vidique aversionem ejus et diuturnam separationem. Imo ego quoque rogavi pro Leone, ut qui essem Drungario amicus et familiaris. Valde itaqueangebatur Leo, et magna afficiebatur animi ægitudine, dolorque vel ipsa ossa et medullas tangebatur, et valde consumebat. Quin etiam Theodoritus idem jugum trahebat, ut dicitur, ejusque movebatur misericordia, gravique dolore afficiebatur, legibus cedens amicitiae, ut qui esset amicus, et in ministerio socius, ut prius est ostensum.

XIII. Cum itaque ferre non posset, Leonem sic affici, ausus est verbis suum aggredi dominum (neque enim facilis ad eum patebat aditus, et asper erat in sermonis congressione, maxime inter famulos) et prudenti inita ratione, pro eo rogavit: Perit, dicens, Leo perit: timendum est, ne sibi grave aliquid faciat, quod quidem certe nolimus, neque simus auctores ejus mortis. Miser enim jam

in utroque Glossario. Hic Drungarius ad classis præfecturam refertur.

(12) Λογοθέτης τοῦ Δρόμου erat is, qui rationes cursus publici expendebat. Vide Cangium ibidem.

(13) Πρωτοσπαθάριος, Præfectus custodum corporis.

(14) Μαγκλάβιον *Clavam* significat, qua armabantur qui erant imperatoriae cohortis; hic vero sumitur pro ipsa cohorte imperatoria. Rursum vide Cangium.

extabuit, et est sane consumptus, non ferens tuam aversationem; et statim amittet etiam animam. Hoc cum non semel, sed sæpe dixisset, assiduitate et opportuna persuasione belle reconciliat Leoni dominum suum; jubeturque ipsum adducere in conspectum ejus. Ille vero præ nimio gaudio ac festinatione (dum forte debebat per scalas descendere) impeditum alicubi pedem graviter luxat; jacetque sine voce, immobilis et dolore fractus; ac ægre tandem delatus est ad lectum. Tres dies præterierant, et ipse sic jacebat supinus, mutus, stupefactus, somni et cibi expers, nec aquam quidem admittens, nec omnino se movens, sed veluti lecto affixus, et a re inanima nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, videt eum stantem ad extremum lecti, tangentem talum pedis affecti, et dicentem: Surge, nihil erit tibi amplius mali. Simul autem atque hoc dixit, simul disparuit, spectante Theodorito, et præ stupore nihil loquente. Postquam vero magnus ille Sampson procul fuit ab oculis, ad se redit Theodoritus, et novo veluti spiritu animatur, sibique restituitur; oris quoque et linguæ usum recipiens, læta voce glorificabat Deum subsusurrabatque: Sanctus iste est Sampson; et statim ministrum est allocutus, dicens: Surge, Basili (ita enim is vocabatur), et da mihi vestem, ut me induam: et simul pedem tetigit. Eum autem videns sanum, alteri manum admovit, qui erat illæsus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat prope emolæ mentis, et erat tanquam sui oblitus, et dubitans, et hæsitanti similis. Nimum enim gaudium et bonum inexpectatum ac præter opinionem eveniens, mentem solet dimovere. Ubi autem comperit ambos esse sanos, alacri statim animo et pedibus tendit ad sepulcrum ejus, qui misero curationem impertierat, et beneficium ei refert acceptum, gratiasque pie agit, ut solet gratus et memor animus.

ἐρρώσθαι διέγνω, αὐτίκα πρόθυμος προθύμοις ποσὶ, χάριν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν, ὡς περ οἶδεν εὐγνώμων

XIV. Huic vero Theodorito accidit, ut Sanctus ille in alio quoque miraculo, quod circa dominum ejus factum est (quisnam autem is sit, jam ostensum est) inserviret. Sed quomodo id accidit? Cum Drungarius hic Leo aliquando equitaret, evenit, ut equus illius pedem muro allidens, eum feriret graviter. Male autem se habebat pes, non brevi aliquo tempore, sed multis diebus. Deinde cum sic affectus ostenderetur medicis, eos ad necessariam sectionem et chirurgicam operationem propellebat. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis visum fuerat sic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque unus ex iis qui serviebant Drungario, et ejus domum complebant) statuerat ipse afferre sectionem. Illa vero nocte apparent Theodorito viri tres domum Drungarii ingredienti, habitu et amictu Romani. Quibus factus obviam, Quonam itis? rogavit. Illi autem voce et aspectu placido: Ad dominum tuum accedimus. Ad hæc autem

A αἴτιοι· τέτηχε γὰρ ὁ δυστυχῆς ἤδη καὶ δεδαπάνηται, τὴν ἀποστροφὴν οὐ φέρων τὴν σὴν, καὶ ὅσον οὐπω ἀποβάλλει καὶ τὴν ψυχὴν. Τοῦτο οὐχ ἅπαξ εἰρηκῶς, ἀλλὰ καὶ πλάκις, τῷ συνεχεῖ καὶ εὐκαίρῳ πείθει, καὶ τὴν καταλλαγὴν πρᾶσθεύει καλῶς τῷ Λέοντι. Εἶτα καὶ εἰς ὄψιν αὐτὸν ἀγαγεῖν κελευσθεὶς, ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἄγαν περιχαρείας (κλίμακα οὕτω συμβάν κατιῶν) καὶ τῷ τάχει συμποδισθεὶς, διάστροφός τε καὶ ἔξεδρος τὴν τοῦ ποδὸς ἀρμογὴν γίνεται· καὶ εὐθύς ἄφωνός τε καὶ ἀκίνητος ἦν, ὑπὸ τῆς περιωδυνίας ἀπορῥαγείς, ἣ κλίνη τε εἶχε τοῦτον, μόγις πρὸς αὐτὴν ἐκκεκομισμένον. Τρεῖς παρῆλθον ἡμέραι, καὶ αὐτὸς οὕτως ἔκειτο ὑπτιος, ἄφωνος αὐπνός τε καὶ ἀχανῆς καὶ ἄσιτος, οὐδὲ ὕδατος προσιέμενος οὐδαμῶς, οὐδὲ κινήθεις ὅλως· ἀλλ' οἶονεὶ τῇ κλίνῃ προσ-

B ἠλωμένος καὶ τῆς ἀψύχου διαφέρων οὐδέν. Δεόμενος μέντοι καὶ σιωπῶν τοῦ Ἁγίου, ὁρᾷ τούτον παρὰ τοὺς πρόποδας ἐστηκότα τῆς κλίνης, τοῦ ἀστραγάλου τὸν ἐπαφώμενον τοῦ πεπονθότου ποδός, καὶ Ἐγειρρι, εἰρηκότα, κακὸν γὰρ ἐστὶ σοὶ τὸ παράπαν οὐδέν· ἅμα τε ἔφη τοῦτο, καὶ ἅμα ἐξῆει, βλεπόντων τοῦ Θεοδώριτου τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ στόματος μηδὲ φθέγγεσθαι δυναμένου. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Μέγας πέρρω τῶν ὀφθαλμῶν ἦν, ἐπάνεισι μὲν εἰς ἑαυτὸν ὁ Θεοδώριτος, καὶ οἶονεὶ ψυχοῦται, καὶ κινουμένῳ παρόμοιος δεικνύται, φωνὴν δὲ καὶ τὸ στόμα ὡς περ πρότερον εἶχε, δοξάζων τε ἦν τὸν Θεῖον, φωνῇ παιδροτέρῳ, ὡς δὲ καὶ ὑποφθειγγόμενος. Ὁ ἅγιός ἐστι Σαμψών. Καὶ αὐτίκα [πρὸς] τὸν ὑπηρετούμενον, Ἄνάστα, ἔφη, Βασίλειε (οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο), καὶ τὸ ἱμάτιόν μοι δὸς ἐπενδύσασθαι. Καὶ ἅμα τοῦ ποδός ἤπτετο, καὶ ὑγιᾶ τούτον ὀρῶν, θατέρῳ τὴν χεῖρα προσῆγε τῷ ἐξ ἀρχῆς ἀπαθεῖ· ἐδείκνυ γὰρ αὐτὸν μικροῦ καὶ ἐκφρονα ἢ παραδοξοποιῶτα τοῦ πράγματος, καὶ ὡς περ ἐκλαθόμενος ἑαυτοῦ, καὶ ἀμφιγνοῶν διέκειτο, καὶ ἀπορουμένῳ εἴκει. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ περιχάρεια καὶ τὸ ἀδόκητον ἀγαθόν, οἶδεν ἐξιστᾶν οὐ μετρίως. Ὡς οὖν καὶ ἀμφοτέρους πρὸς τὴν τοῦ θεραπεύσαντος τάφον, ὁμολογεῖ τε τὴν ψυχὴν, θεοφιλῶς ἀποδίδωσι.

C ID'. Τῷ Θεοδώριτῳ δὴ τούτῳ καὶ ἐτέρῳ θαύματι, ὃ περὶ τὸν ἑαυτοῦ πέπρακται κύριον (δῆλος δὲ ἤδη, τίς οὗτός ἐστιν) ἐξεγένετο ὑπουργῆσαι, ἀλλ' ὅπως ἄρα καὶ ἐξεγένετο. Τοῦ Δρουγγαρίου Λέοντος, τοῦ δὲ ἵππαζομένου ποτὲ, συμβαίνει τὸν ἵππον τοίχῳ προσαρράξαντα τὸν ἐκεῖνου πόδα πληξαι χαλεπῶς. Εἶχε τοιγαροῦν πονηρῶς ὁ ποῦς, οὐ παρ' ὀλίγον, ἀλλ' ἐν ἡμέραις συχναῖς. Εἶτα καὶ τοῖς ἰατροῖς οὕτως ἔχων ἐπιδεικνύμενος, πρὸς τομὴν αὐτοῦ ἀναγκαίως παρεκάλει καὶ χειρουργίαν. Ἡ μὲν οὖν ἡμέρα τετράς, ὅτε οὕτω δέδοκται τοῖς ἰατροῖς δρᾶν· καὶ ὁ Νικόλαος (εἷς δὲ καὶ αὐτὸς τούτων ἦν, τῷ Δρουγγαρίῳ τε ὑπηρετούμενος καὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον συμπληροῦν) ὠρίζετο ἐπενεγκεῖν αὐτὸς τὴν τομὴν. Κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐπιφαίνονται τῷ Θεοδώριτῳ ἄνδρες τρεῖς, τὸν οἶκον εἰσιόντες τοῦ Δρουγγαρίου, τὸ σχῆμα Ῥωμαῖοι καὶ τὴν περιβολὴν. Οἷς ὑπαντήσας, Ποῦ δὲ ἡ ἀφίξις; ἤρετο. Καὶ αὐτοὶ πρᾶξις ἅμα φωνῇ, πρᾶξ δὲ καὶ τῷ βλέμματι, Πρὸς τὸν κύριόν σου

τόνδε πάριμεν, εἶπον. Πρὸς ταῦτα τῷ Θεοδώριτῳ λέγειν ἐπήει· Ἄλλ' ἠγνόηται καὶ ὑμῖν τοῖς κυρίοις, οἷα λύπη τῷ δρουγγαρίῳ τῷγε νῦν ἔχει, καὶ ὡς τήμερον μέλλον τοῖς ἰατροῖς τομὴν τῷ ποδὶ ἐκείνου ἐπενεγκεῖν; Οἱ δὲ, Θῦ, φασὶν, ἀλλὰ τοῦτό σοι μὴ παραδεκτέον· ἡμεῖς γάρ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα τῆς Παρασκευῆς, καὶ αὐτὸν ἐποψόμεθα. Ἐωθεν οὖν τοὺς ἰατροὺς ἔργου ἔχουσαι βουλομένους, καὶ τῷ ποδὶ ἐπαγαγεῖν τὴν τομὴν, εἶργεν ὁ Θεοδώριτος, ἐπιμνησθεὶς αὐτίκα τῆς ὄψεως, κάκεινοις ὅπως εἶχεν ἐξηγησάμενος, καὶ αὐτοὶ δὲ μαθόντες, καὶ οὐ παροπτέαν εἶναι τὴν ὄψιν εὐσεβῶς κρίναντες, ἐπέειχον. Ὡς δὲ καὶ ἡ Παρασκευὴ πύρην (ὦ Χριστέ, τῶν σῶν μεγαλείων, ὡς θαυμαστὸς εἶ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς σοῖς ἀγίοις!) ὁ ποὺς ἦν, οἷος πρὸ τοῦ παθεῖν, ἀκραιφνῆς καὶ ὅλος ὑγιεινότητος, οὐχ ὅπως τομῆς, ἀλλ' οὐδὲ τινος ἄλλης ἐπιμελείας δεόμενος.

ΙΕ'. Οὗ ταύτης μόνον οὗτος ὁ περιφανὴς Λέων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας ἀπέλαυσε τοῦ μεγάλου θαυματουργίας· νόσῳ τῶν βαρυτάτων περισχεθεὶς, τοῖς τε ἄλλοις τοῦ σώματος μέρεσιν ἀδυνατίσας, τοῖς δὲ γόνασι μᾶλλον ὡς σχεδὸν ἀκρήστοις αὐτοῖς, καὶ μηδὲ ἐνεργοῖς οὖσιν, ἐκέχρητο· ἐν μὲν γὰρ ὁμαλεῖ τόπῳ καὶ πεδινῷ βαδίζειν ἴσως αὐτῷ κατὰ σχολὴν οὐκ ἀδύνατον, κλίμακα δὲ ἀνελθεῖν, ἢ ὑδεῖσαι πρὸς ἄναντα, ἦν τῶν Ἡρακλείων ἄθλων αὐτῷ τὸ ἐγγεῖρημα. Ἰατρῶν οὖν πάντων καὶ τῶν ἄλλων βοηθητῶν ἐπαγγελιομένων, οὐδὲν πλέον τῶν ἐπαγγελιῶν ἀπέλαυσε καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐνησθῆναι μόναις. Εἶτα τῆς τοῦ Ἁγίου μνήμης ἐπιλαβούσης, φρονεῖ τι θεοσεβέστερον καὶ πρὸς τὸ ὠφελεῖν ἀληθέστερον, τῶν ἄλλων πάντων ὡς ἀνοήτων ὑπεριδῶν τῷ ἐκείνου προσεὶς τάφῳ, ἐν ᾧ γενόμενος πραγματείας μὲν οὐ χρῆται τισιν, οὐδὲ πολυημέροις ἄλλως προσεδράσις, εὐχῆ δὲ μόνῃ τότε καὶ ἀλοιφῇ τοῦ ἐκεῖθεν βλύζοντος μύρου ἐπὶ τοῖς γόνασιν αὐτοῦ τοῖς πεπονηκόσιν· οὐ γενομένου, ἀποβάλλεται μὲν εὐθέως τὰς τῆς νόσου πέδας, ῥώννυται δὲ τοὺς πόδας ῥῶσιν ἐντονωτάτην. Ἐπειτα καὶ ὑγιαίνοντι ὅλῳ σώματι καὶ ἠδομένη ψυχῇ πρὸς τὸν οἶκον ἐπάνεισι τὸν οἰκεῖον. Πλήν ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι μὴ πρὸς ῥάθυμον ψυχὴν, περὶ τὰς χάριτας ἢ εὐεργεσία, ἀλλὰ πρὸς εὐγνώμονα μᾶλλον καὶ θεραπευτικὴν, ἐπεὶ περὶ ὁ τοῦ θεοῦ τοῦδε Σαρψῶν οἶκος κάμων ἦν τότε καὶ εἰς γόνυ κλιθεὶς, ὅσον ἐν χρήμασι καὶ ἀναλώμασι τοῖς εἰς δέον, αἰτεῖται τὸν χρηστὸν Κωνσταντῖνον (ἐκεῖνος γάρ ἦν ὁ τότε κρατῶν) ἐγγχειρισθῆναι οἱ τοῦ οἴκου τοῦδε τὴν προστασίαν. Ὁ μὲν οὖν ἐδίδου, ἦδαι γὰρ οἷος τὴν ἐπιμελείαν ὁ ἀνὴρ, αὐτὸς δὲ λαθὼν, οὐκ ἀνίει, καὶ χειρὶ, τὸ τοῦ λόγου, καὶ ποδὶ συμβαλλόμενος, καὶ πᾶσαν εἰσάγων ἐκεῖ τὴν σπουδὴν, ἕως ἀνέστησέ τε καὶ ἀρκοῦντως ἔχειν καθ' ἑαυτὸν παρεσκευάσεν.

rudentem arte movebat, et manibus, ut dicitur, adhibebat, donec eam restituit, et quantum in se

A Theodorito venit in mentem, ut diceret: Sed vos, o domini, latet, quanto in presentia dolore laboret Drungarius, et quod sint hodie medici illius pedi sectionem adhibituri? Illi autem: Nequaquam, inquit: et tu id ne credideris. Nos enim ad ipsum venturi sumus in Parasceve, et malum ejus inspecturi. Mane ergo medicos jam volentes manum admovere operi, et pedi inferre sectionem, prohibuit Theodoritus, statim recordatus visionis, et eis narrans quemadmodum ea se habuisset. Quam cum ipsi intellexissent, et visionem non esse despiciendam pie judicavissent, abstinerunt. Cum vero jam adesset Parasceve (o tua, Christe, magna! « Quam admirabilis Deus in sanctis tuis! ») pes erat qualis antequam læderetur, purus, et totus sanus, non modo nulla sectione, sed nec ulla alia indigens curatione.

XV. Non hoc solum insignis hic Leo, sed aliud quoque a magno Sampsonе est consecutus miraculum. Morbo enim gravissimo laborans, alias quidem corporis sui partes habebat plane impeditas; genua vero propemodum inutilia, et quæ suo officio minime fungi poterant. In loco enim plano et æquali utcunque fortassis ingredi poterat: scalas autem ascendere, aut per locum acclivem incedere, erat ipsi labor Herculeo major. Ex medicis vero omnibus, et cæteris qui aliquam ei opem ferre pollicebantur, nihil præter promissa et spem bonam est assecutus. Deinde cum eum subisset memoria Sancti, agitatur animo aliquid magis pium, et magis aptum ad medelam. Aliis omnibus despectis, tanquam inutilibus, accedit ad illius sepulcrum. Ad quod cum venisset, non utitur quidem aliquibus negotiosis vacationibus, neque multas alioqui dies illic assidet, sed sola precatione et unctione unguenti, quod illinc scaturit, utitur liniens genua male habentia. Quod cum factum esset, continuo morbi incommodis liberatus, pedibusque novo robore firmiter confirmatus fuit: et mox toto sanus corpore, et lætus animo domum revertitur. Verum enimvero cum vellet ostendere, non in ignavum hominem, et beneficii accepti immemorem, id fuisse collatum, sed in virum gratum et pium; quoniam divini hujus Sampsonis domus tunc male sarta tectaque ruinam minabatur, oblatis pecuniis ac sumptibus opportunis, quod attinebat ad pecunias et sumptus opportunos, petit a bono Constantino (15) (ille enim tunc obtinebat imperium) ut cura illam restaurandi sibi demandaretur. Atque ille quidem dedit. Sciebat enim quanta esset viri industria et diligentia. Ipse autem cum accepisset, non remittebat, sed omnem pedibusque confundebat, et omne ad id studium fuit, effecit, ut sanus bene se haberet.

¹ Psal. LXXII, 56.

(15) In Eegrapho Græco scriptum erat Ἰῶ, pro quo Constantinum posui, scilicet Porphyrogeni-

tum, qui ab anno 912 usque ad 60 tenuit imperium. Vide Comment. Præv. num. 12.

XVI Nec hoc quoque prætermittendum, quod eundem habet, qui passus est, et eundem, qui curavit. Nam qui passus quidem est, fuit insignis Leo: Sampson autem divinus, qui curavit. Hyclos (16) est unus morbus ex iis qui corrumpunt oculos hominum. Qui cum in illius canthum incubisset, eum valde premebat. Eum cum aliquis exsecuisset medicus, lædebat potius, quam juvabat: in hoc solo excusandus, quod non sua sponte damnum attulit. Fit enim sectio maxima, et valde periculosa, quam ipsam quoque divinus curat Sampson, dum illius unguento ungitur frequentius, quodam admodum parvo relicto foramine, idque dedita opera, et propter utilitatem. Nam per ipsum humor quidam facile effluens, et oculo et capiti multum profuit.

XVII. Adjiciatur aliis magni Sampsonis miraculis miraculum quoque Genesis. Nam præter terrorem, habet etiam in se jucunditatem, et est auditu dignissimum. Hic ergo Genesis erat quidem unus ex clero; fuit autem multos annos minister xenodochii; non minus enim, quam triginta annorum fuit ejus ministerium. Erat autem in eo admodum socors et negligens. Una itaque nocte accedens Sanctus, multas ei plagas inflixit, dicens: Cur non ea præbes, quibus egent infirmi? et cur negligenter versaris in hoc tuo ministerio? Hæc autem non in somnis, neque per nudam solum visionem facta, sed opere ipso mox manifestata fuerunt. Mane enim mutum quidem erat os Genesis, livor autem et tibices manifesti in corpore, non minus, quam lingua, quod factum fuerat, significabant. Cum itaque quidnam sibi accidisset, rogatus explicare non posset, ei datur charta, in qua scripsit, quomodo se habuissent ea quæ facta fuerant. Tres interim dies præterierunt, et ille quidem adhuc erat elinguis. Cum hæc autem jam audiisset Drungarius, non amplius contineri poterat, sed ad sacram domum statim accedit, cupiens per interrogationem et responsionem audire apertius, ea quæ facta fuerant: sed modum non inveniens propter vincula, quibus adhuc erat astricta lingua ægrotantis, rem committit precibus: Sancte Dei, dicens, scis, scis quanta mea sit in te fides, et quam fuerim in tuo ministerio diligens, concede, ut Genesis sua ipse lingua, quæ passus est, enuntiet. Cum ille sic esset precaturus, non fuit fraudatus sua petitione; sed ab ipso rogatus Genesis, primum quidem balbutiebat, exiliterque et intercise loquebatur, et ea dicebat, quæ minus intelligi poterant. Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adjiciens etiam aliquid de domo magni Sampsonis, propter illam enim indignatio præcipue orta erat: quæ quidem domus, dum vir sanctus adhuc vivebat inter homines superstes, nullius pretii (17) erat, et contemnebatur;

(16) Ὑελοπή, inquit Cangius in Glossario Græco Barbaro, est vitium in accipitribus, cum scilicet oculos quasi vitreos habent. Idem videtur signifi-

IC'. Οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἄξιον, ὃ καὶ τὸν Ια-
σάμενον καὶ τὸν αὐτὸν ἐπὶ ἄμφω Ιαθέντα σημαίνει·
ὁ μὲν γὰρ ἦν ὁ περιφανὴς Λέων, Σαμφῶν δὲ ὁ θεῖος
ὁ Ιασάμενος. Ὑελώψ τὸ πάθος ἐν ἐστὶ καὶ τοῦτο
τῶν ὀφθαλμοῦς ἀνθρώπων ἐπισαινόντων, ὃ, καὶ τῷ
ἐκείνου κανθῷ ἐπισκῆψαν, ἐπέεζεν Ισχυρῶς. Τοῦτο
Ιατρῶν τις ἐκκόψας, βλάπτων ὑπῆρχε μᾶλλον ἢ
ὠφελῶν, καὶ τούτῳ μόνῳ δηλαδὴ μὴ πονηρευόμενος,
ὅτι μὴ ἐκὼν ἐπῆγε τὴν βλάβην· μέγιστη γὰρ ἡ
τομὴ γίνεται καὶ ἄκρως ἐπισφαλῆς, ἣν καὶ αὐτὴν
ὁ θεῖος Ιάται Σαμφῶν, τῷ ἐκείνου θαμινώτερον
ἐπιχειρομένην, μικρᾶς τινος ἄγαν ὑπολειφθείσης
ὀπῆς, καὶ αὐτῆς κατὰ πρόνοιαν δηλαδὴ καὶ τοῦ ὠφε-
λεῖν ἔνεκεν· διὰ τῆς αὐτῆς γὰρ Ικμάς τις εὐχερῶς
ἀπορρέουσα, τᾶ μεθ' ὅλα τῷ τε ὀφθαλμῷ καὶ τῇ
κεφαλῇ συνέτεινε.

IZ'. Προσθήτω καὶ τὸ τοῦ Γενεσίου τοῖς ἄλλοις
τοῦ Μεγάλου θαύμασιον· ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ φοβεροῦ
καὶ τὸ χαρίεν, καὶ ἐστὶν ἐπιεικῶς ἀξιόκρουστον. Ὁ
τοίνυν Γενέσιος οὗτος ἦν μὲν εἰς τῶν τοῦ κλήρου, ἦν
δὲ καὶ ὑπουργῶν περὶ τὰς τοῦ ξενῶνος ταῦδε λει-
τουργίας, ἔτη συχνά· καὶ γὰρ οὐκ ἐλάττων ἢ χρόνοι
τριάκοντα ἢ ὑπηρεσία. Ἐτύγγανε δὲ ὢν ἀμελής περὶ
αὐτὴν καὶ ἀτέχνως ῥάθυμος. Ταύτη τοι καὶ μιᾶ τῶν
νυκτῶν, ἐπιστάς αὐτῷ ὁ Ἅγιος, πληγὰς ἐντείλει
πολλὰς, διὰ τί μὴ, λέγων, παρέχεις ὢν χρεῖαν οἱ
κάμνοντες ἔχουσι, καὶ διὰ τί περὶ ταύτην σου τὴν
διακονίαν ὀλιγώρως ἔχεις; Ταῦτα δὲ οὐκ ὄναρ οὐδὲ
μέχρι καὶ ψιλῆς φαντασίας ἔτυχεν εἰργασμένα, ἀλλ'
ἐπ' αὐτῶν ἀντικρὺς τῶν ἔργων καὶ ἡ ὑπόδειξις φα-
νερά· ἔωθεν γὰρ ἄφωνον μὲν ἦν τῷ Γενεσίῳ τὸ στό-
μα, μελανίαι δὲ καὶ πελιδνώσεις περὶ τὸ σῶμα δια-
φανεῖς, γλώττης οὐκ ἔλαττον ἀπαγγέλλουσαι τὰ
πραχθέντα. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐρωτώμενος ὁ πεπόνθοι,
διασαφῆσαι ἀδύνατος ἦν, χάριτος αὐτῷ δίδοται, καὶ
τούτῳ, ὅπως εἶχεν, ἐντίθησι τὰ γεγενημένα. Τρεῖς
τῇ μεταξὺ παρήλθον ἡμέραι, καὶ ὁ μὲν ἄγλωττος·
τῷ δὲ δρουγγαρίῳ τῶν πεπραγμένων ἀκουστῶν ἤδη
γενομένων, ὅτις ἐκεῖνος οὐδὲ καθεκτός ἦν ἐτι, ἀλλὰ
πρὸς τὸν ἱερὸν οἶκον τὸ παραυτίκα γίνεται. Καὶ δι-
ψῶν μὲν διὰ πύσεως καὶ ἀποκρίσεως ἀκοῦσαι τρα-
νέστερον τὰ γεγενημένα· ἀπορῶν δὲ διὰ τὰς ἐγκει-
μένας ἐτι πέδας τῇ γλώσση τοῦ πεπονθότος, εὐχὴν
τὰ τοῦ πράγματος ἐπιτρέπει· Ἄγιστε τοῦ Θεοῦ, λέ-
γων, εἴ μου σύνοιδας τὴν πίστιν ὄση πρὸς σέ, καὶ
ὅπως ἐμμελέστατος ἐγὼ περὶ τὴν λειτουργίαν, δις
αὐτῇ γλώττῃ μοι τὸν Γενέσιον ὁ πέπονθεν ἀπαγγεί-
λαι. Οὕτως ἐκεῖνος εὐξάμενος, οὐ διήμαρτε τῆς αἰτή-
σεως, ἀλλ' ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ ὁ Γενέσιος, πρῶτα
μὲν ὑποθαταρίζων ἦν, ἀμυδρῶς τε καὶ διακρομμέ-
νως ὑποφθεγγόμενος καὶ ἤττον συνετὰ λέγων· κατ'
ὀλίγον δὲ ἀνεθείσης αὐτῷ τῆς γλώττης πάντα διασα-
φεῖ, προσθεὶς καὶ τὰ περὶ τῆς Μεγάλου οἰκίας. Δι'
ἐκείνην γὰρ καὶ μᾶλλον ἢ ἀγανάκτησις, ἥτις ζῶντι
μὲν τῷ Ἄγιῳ, καὶ ἐτι περιόντι τῷ βίῳ, φαύλως
εἶχε καὶ Ικανῶς ἐξουθενοῦτο· μεταστάντος δὲ πρὸς
καρὴν Ὑελώψ.

(17) Non adeo scilicet xenodochio Sampsonis (ἴδουσι hic viveret) prospectum erat de redditibus e

Θεόν, καὶ ἤδη φανεροῦ γενομένου τὴν ἀγιότητα, ἔδει πάντως αὐτὴν καὶ τιμῆς ἀξιοῦσθαι, καὶ ὡς ἐκείνου οἰκίαν λογιζέσθαι· ὃ δὴ καὶ γέγονεν εὐσεβῶς τε καὶ φιλοθέως· εἰς γὰρ ναὸν μεταβέβηται, καὶ ἀγιστείας ἀξιοῦται τῆς προσηκούσης.

ΙΗ'. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ πρὸς τὸν Εὐστράτιον θαῦμα, ὃς τοῦ καταλόγου μὲν τῶν προσπαθάρων ἐστὶ (ἔτι δὲ ζῶν καὶ περιῶν δείκνυται), μικρὸν οἶον καὶ τὸ τυχόν καὶ οὐδὲ μνήμης ἀξίον. Ἦλγει μὲν γὰρ ἐκεῖνος ὀφθαλμῶν δὴ καὶ ἕτερον, καὶ λίαν σφοδρῶς· φίλος δὲ ἦν αὐτῷ καὶ συνήθης ὁ πρωτοσπαθάριος Λέων, ὃν καὶ ὑπηρετεῖσθαι τῷ ὀρουγγαρίῳ φθάσαντες ἐδηλώσαμεν, ὃς καὶ τὴν τοῦ ξενῶνος προστασίαν ἐπιτετραμμένος ἦν ἐξ ἐκείνου, ἰδύνας οὕτω βαλλόμενον ταῖς ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιδίῳν· Εἰ ποιήσεις, ἔφη, φίλε Εὐστράτιε, ὅπερ ἐγὼ σοι ὑπόθωμαι, οὐδὲν ἔξεις τὸ κωλύον, ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ὑγιᾶ. Ἐρομένου δὲ τοῦ Εὐστρατίου· Τί ποτε ἐστὶν ὃ ποιήσω; Ἐλαίου δαίται ὁ ξενῶν, ἔφη, καὶ εἰ παρέξεις τὸ πρὸς τὴν χρείαν, ἀναμφιλέκτως ὑγιανεῖς· ὅμως, εἰ βούλει, καὶ ἐγγράφους σοι τοῦτου παρέξω τὰς πίστει. Οὕτως ἔφη, καὶ οἱ λόγοι οὐ μέχρι καὶ λόγων ἔστησαν, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς ἔργον ἐξέβαινον· ἐπιθαρήσας τῇ τοῦ Μεγάλου δυνάμει, καὶ οἷς ἑώρα ὑπ' αὐτοῦ θαυματουργουμένοις ὁ Λέων πιστοῖ τὸν Εὐστράτιον διὰ γραφῆς, οὕτως ἐχούσης· Ἐγὼ Λέων πεποιθῶς ἐπὶ τῇ τοῦ Ἁγίου δυνάμει, καὶ ἥ πρὸς αὐτὸν ἐμβεβαίωμαί πιστει, ἐγγυῶμαί σοι τῷ Εὐστρατίῳ, παρέχοντι γὰρ σοι τό γε πρὸς τὴν χρείαν τοῦ οἴκου ἔλαιον, παρέξει σοι καὶ ὁ Μέγας τὸν ἐκ Θεοῦ ἔλεον καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀλγήσεις οὐκέτι. Ὁ μὲν οὖν Ἁγιος ἔφθανε τὰ παρ' ἑαυτοῦ, ποιῶν τὴν ἐκείνου δόξιν, καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀνάληπτον εἶχε τὸν ὀφθαλμὸν ὁ Εὐστράτιος. Ἐκεῖνος δὲ, κατὰ τὸ ἀδόκμενον, ἅμ' ἠλέητο, καὶ τέθηκεν ἡ χάρις· ὠλιγόωρησε γὰρ ὢν ἐπηγγεῖλατο, μετὰ τὸ τυχεῖν ὢν ἐβούλετο λίαν ἀναξίως καὶ σφαλέρως, χορηγός τε ἐλαίου τοῦ πρὸς τὸν ἱερὸν οἶκον οὐδὲ βραχέος ἦν. Ἄλλ' ὁ Μέγας νυκτὸς ἐκείνῳ ἐπιφανεῖς (δεῖ δὲ χρήσασθαι τοῖς αὐτοῦ λόγοις), Ἐμοί, ἔφη, ἐμπαίζεις; Φρενοῖ τὸν Εὐστράτιον ἡ ἀληθῆς αὐτῇ ὄψις, καὶ δέους αὐτὸν ἐμπίπλησιν· ἅμα γὰρ φωτὶ τὸ ἔλαιον ἅπαν πρὸς τὸν Λέοντα ἐπιπέμφας, Ἄπέτισά σοι, φησὶν, ἤδη τὸ χρέος· αὐτὸς δέ μοι ἐξιλέου τὸν Ἁγιον· οὐδὲ γὰρ δυνατὸς ἐγὼ φέρειν τὰς παρ' αὐτοῦ ἀπειλάς.

ΙΘ'. Τὸ δὲ περὶ τὸν πρωτοσπαθάριον Βάρδην γεγονὸς μικροῦ καὶ πιστεῶς ἐστὶ κρεῖττον, ὃς ἐτύγχανε μὲν ἀδελφός ὢν Ἰωάννου, φημί, τοῦ πατρικίου, τοῦ ἐκ Μακεδόνων τὸ γένος ἔλκοντος· σφόδρα δὲ οὗτος Ῥωμανῷ βασιλεῖ τῷ ἐπιεικεῖ τε καὶ χρηστῷ προσωκειοῦτο, ὃν καὶ Ἰσασι πάντες υἱὸν Κωνσταντίνου γενέσθαι, τοῦ, τὰ πάντα συνελόντα εἰπὼν, βασιλικωτάτου. Τοῦτω τοιγαροῦν τῷ Βάρδῃ πάθος

censibus, quamvis structura satis esset magnificum.

A post mortem vero ejus et manifestatam sanctimoniam, debebat omni veneratione honorari ac veluti ipsius domus reputari. Quod quidem factum est pie et religiose : mutata enim est in templum, et assecuta est eam, quam par est, venerationem.

XVIII. Sed neque quod in Eustratium factum est miraculum, qui est in protospathariorum quidem relatus numerum (est autem adhuc virus et superstes) parvum est et vulgare, et indignum commemoratu. Nam ei quidem valde dolebat alter ex oculis. Cum ei autem esset amicus, et familiaris Leo protospatharius, quem prius diximus ministrasse Drungario, cui etiam fuerat ab illo commissa cura xenodochii, et vidisset eum affici tanto dolore oculi : Si feceris, inquit, o amice Eustrati, id quod ego tibi suggessero, nihil habebis, quod prohibeat, quod minus sanum habeas oculum. Cum vero rogasset Eustratius, dicens : Quidnam est, quod sum factururus? Oleo, inquit, opus est xenodochio : quod si præbueris, convalesces citra ullam dubitationem : et, si ita velis, id ego mandabo litteris ; quod tibi polliceor. Sic ait, et verba non in solis verbis constiterunt, sed etiam processerunt ad opus. Magni enim Sampsonis virtute fretus, et iis, quæ ab eo vidit fieri, miraculis, Eustratio fidem facit per scripturam, quæ sic habebat : Ego Leo fretus virtute sancti Sampsonis, et fide, qua sum in eum confirmatus, spondeo ac fide jubeo tibi Eustratio, quod præbenti tibi ad usum ejus domus oleum, præbebit quoque magnus Sampson a Deo misericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque Sanctus quidem prævenit illius donationem, illesumque et omnis doloris expertem oculum habuit Eustratius. Ille autem simul (ut vulgo dicitur) et misericordiam est assecutus, et memoria ejus illi mortua est. Contempsit enim quæ erat pollicitus, postquam, quæ voluit, est consecutus, indigne admodum et periculose ; et sanctæ domui ne nimium quidem præbuit oleum. Sed cum Magnus illi noctu apparuisset (oporret autem uti ejus verbis) : Me, inquit, habes ludibrio? Efficit vero hæc visio, ut ad se redeat Eustratius, timore correptus. Nam cum diluculo totum oleum misisset ad Leonem : Jam, inquit, exsolvi tibi debitum : tu autem placa mihi Sanctum. Neque enim possum ferre ejus minas.

XIX. Quod autem in protospatharium Bardam factum est, fidem prope superat. Erat hic frater Joannis patriici, qui ducebat genus ex Macedonia, et magna ei intercesserat familiaritas cum Romano imperatore, benigno et clemente, quem sciunt omnes fuisse filium Constantini (18) : qui (ut omnia semel dicam) fuit imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latas, isque longe

(18) Romanus imperator, Constantini Porphyrogenitis filius, regnavit ab anno 960 ad 61.

gravissimus (eum morbum medici vocant carbunculum) (19) qui totum fere latus comprehendebat, et quinque habebat foramina, laboranti vero afferebat dolores intolerabiles. Etenim neque hic mali constitit acerbitas, sed etiam usque ad mamillam ex latere dimanavit, aut etiam propagatum est quoddam aliud tuber acerbissimum, quod eam maxime tumefecit, ex quo crevit morbus, itaque invaluit; ut videretur etiam medicis superari non posse, ipsique omnem spem longioris vite abjicerent. Cum autem Sancti appropinquaret festivitas, medici omnes, et qui vocantur Chartularii (20), et quicumque die sequenti erant, ut mos est eis, venturi in templum præclari martyris Moeii, et solitas peracturi preces vespere, eo relicto, plane animum despondente, et omni bona spe vacuo, recesserunt. Ipse autem mane quemdam accersit ex chartulariis, Michaellem nomine, ostiarium, qui hæc mihi narravit. Xenodochio vero tunc præerat Bardas, qui ipse morbo laborabat: ad quem cum venisset ostiarius ille, vidissetque stantem erectum, mundis indutum vestibus et sanum, impletur admiratione. Putans autem eum decipere, et esse remotæ mentis: Hei mihi! inquit, quid tibi accidit? Sed tu, respondit Bardas, cur omit- tens Deo, quam par est, dare gloriam, fles potius et vociferaris, perinde ac si lugeres? Michael autem eo quod præter spem acciderat, spectaculo magis obstupefactus, diligenter eum interrogabat, et ardebat discere quod factum fuerat. Ille vero clara et elata voce statim cœpit dicere: Res enim ejus-

modi est nimia exultatio. νόμενον. Ὁ δὲ λέγειν εὐθύς ἤρξατο λαμπροτέρῳ γλώττῃ καὶ πομπικῶς· τοιοῦτον ὄντως ἡ περι- χάσεια.

XX. Postquam, inquit, me ita affectum relinquentes, domo recessistis, ego a morbi doloribus agitated, et quod nulla relicta esset spes vitæ, victus ægitudine, et maxime quod non mihi liceret cum aliis venire ad Sancti sepulcrum, et cum ipsis celebrare festivitatem ejus, totam noctem transegi insecum. Sic autem jacens, video quemdam senem, egressum a templo domus meæ (videbatur vero esse monachus) procedere usque dum venisset in medium hujus domus; qui me despiciens: Tibi dico, inquit, surge. Cumque ego responderem: Quomodo hoc mihi imperas? Non enim possum. Ille bis et ter eadem repetiit. Tandem autem: Ego tibi dico, inquit, surge, et ad sancti Sampsonis sepulcrum vade quam primum. Cum hoc dixisset, ego statim me parum e lecto, exilui, et illum vidi rursus reversum in templum, ex quo mihi visus fuerat egressus, et tandem omnino sublatus est ex oculis. Tunc vero plane surrexi, et visus sum liberatum esse ab omni dolore: et mamillæ tumorem ambabus astringens manibus, sensi spiritum quemdam retro

(19) Ἀνθραξ, *Carbunculus*, est ulcus ernstosum a sanguine, in atram bilem converso et infervescente excitatum.

Ἀ τῆ πλευρᾷ ἐπιστήπται, παντάπασι χαλεπὸν (ἄνθρα- κα τὸ πάθος ἰατρῶν καὶ δὲς κατονομάζουσιν), ὃ καὶ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν μικροῦ περιέσχε, καὶ εἰς πάντε μὲν ὁπᾶς διετέτρητο, ἰδύνας δὲ ἀφορήτους ἰδίδου τῷ πάσχοντι· καὶ γὰρ οὐ μέχρις ἐκείνου τὸ τῆς κακίας πικρὸν ἔστη· ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς τὸν μαστὸν ἐκ τῆς πλευρᾶς διεδόθη, ἣ καὶ ἕτερα τις ἀνεδόθη πικροτάτῃ παραφυᾶς, καὶ μέγαν αὐτὸν καὶ ἐξωδηκῶτα διέβηκε· καὶ τὸ πάθος τῷ ξέστο καὶ ἰσχυρὸν ἦν, ὡς καὶ τοῖς ἰατροῖς κρείττον ἰάσεως εἶναι δοξᾶι, καὶ τὰς τῆς ζωῆς αὐτῷ ἐλπίδας ἀπαγορεύσαι. Ἐπει δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου μνήμη ἐγγίζουσα ἦν, ἰατροὶ πάντες, καὶ οἱ οὕτω καλούμενοι χαρτουλάριοι, καὶ ὅσοι ἕτεροι ἐμελλον εἰς τὴν ἐπιούσαν, ὡσπερ εἰθισμένον αὐτοῖς, εἰς τὸν τοῦ λαμπροῦ μάρτυρος Μωκίου ναὸν ἀφικέσθαι, καὶ τὴν συνήθη λιτὴν ἐκτελέσαι· τῆνδε τὴν ἐσπέραν ἀπολιπόντες αὐτὸν ἔδη ἀπειρημένον, καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων ἔρημον, ἀπίοντες ἔρχοντο. Ἐὐθεν δὲ οὗτος μετακαλεῖται τινα τῶν χαρτουλαρίων (ὁ ὀστιάριος Μιχαὴλ οὗτος ἦν), ὃς καὶ ταῦτά μοι διηγήσατο· ξηνοδόχος δὲ τῆνικαῦτα ὁ Βάρδας, ὁ τῷ πάθει τούτῳ κατειλημμένος, ἐτύχχανεν ὢν. Ἐπει οὖν οὗτος ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, ἐστηκῶτα ὄρᾳ, καθυρᾶ τε ἰματισμένον, καὶ ὑγιεινῶς διακειμένον· οὕτως ἰδὼν ἔχοντα, πληροῦται μὲν θάμβους, παραφρονεῖν δὲ αὐτὸν οἰόμενος καὶ ἐξεστηκέναι. Οὐαὶ μοι, φησί, τί σοι γέγονεν; Καὶ ὃς· Ἀλλὰ οὐ γε ἀπολιπὼν, ἔφη, τὸ δοξᾶν, ὡσπερ ἄρα χρῆ, τῷ Θεῷ προσάγειν, οἰμώξεις μᾶλλον, καὶ ὅμοια τοῖς θρηνοῦσι βοᾶς; Πλὴν ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ, καὶ ἔτι πλεον τῷ πρὸ ἐλπίδα θεάματι ξηνιζόμενος, ἠρώτα τε καὶ διεπυθάνετο ἐμμελῶς, καὶ ἐδίψα μαθεῖν τὸ γε-

Κ'. Ἐπει με, φησί, καταλιπόντες οὕτως ἔχοντα, οἴκαδε αὐτοὶ ἔχωρεῖτε, ἐγὼ, ὑπὸ τε τῶν τοῦ πάθους ὀδυνῶν βαλλόμενος, ὑπὸ τε τοῦ ἀπεγνώσθαι μοι τὰς τῆς ζωῆς ἐλπίδας ἀθυμῶ νικώμενος, καὶ μᾶλλον ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς ἤξιώμαι σὺν τοῖς ἄλλοις εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου τε τάφον οἴχεσθαι, καὶ τὰ τῆς μνήμης συνεορτάσαι, ἄγρυπνος μετὰ ἅπασαν τὴν νύκτα διῆλθον. Οὕτω δὲ κείμενος, ὁρῶ γέροντά τινα τοῦ ναοῦ τοῦ οἴκου μου ἐξεληλυθότα (ἐφκει δὲ καὶ μοναχὸς εἶναι)· οὗτος μέσον τῆς οἰκίας ταύτης παραστάς, καὶ ἀπιδὼν πρὸς με· Σοὶ λέγω, φησί, ἔγειραι. Ἐμοῦ δέ· Πῶς τοῦτο ἔφης; οὐδὲ γὰρ δύναμαι, φθεγξαμένον· ἐκείνος καὶ δις καὶ τρίς προσετίθει, οὕτως λέγων. Τελευταῖον δὲ, Ἐγὼ σοὶ λέγω, φησί, ἔγειραι καὶ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Σαμφῶν τάφον ἀπελθε πρὸς τάχους. Οὕτως εἰπόντος, εὐθύς ἐγὼ μικρὸν τι τῆς κλίνης ἐμαυτὸν ἀνέσχον· κάκεινον ἐθεώμην εἰς τὸν ναὸν, ὅθεν μοι ἐξελθὼν ἐφάνη, αὐθις ἐπανελθόντα, καὶ τέλος, ἀφανῆ γανόμενον. Καὶ τότε δὴ ὄλος ἐξανέστη, καὶ ἐφκειν ὀδύνης ἀπηλλάχθαι πάσης· τότε οἴδημα τοῦ μαστοῦ ἀμφοῖν ἐπισφίγγων, πνεύματος ἡσθόμην ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ὑπῆσαν ὑπαρισμένον.

(20) Chartularii sunt, quibus chartarum publicarum custodia mandabatur. De his vide Causiua.

Εἶτα καὶ τὴν σύνοικον ἠδέως φωνήσας, Δοκῶ μοι, ἔφην, μηδὲ ὀδυνᾶσθαι, ἀλλὰ σὺ τοὺς ἐπικειμένους τῇ πληγῇ δεσμούς λῦσον ἡρέμα. Καὶ αὕτη οὕτως ἐποίησε, καὶ ἀηδία πολλὴ τυχτὴν εἶχε, καί, Οἱμοί [ἔφη], εἰς οὗτος ὁ ἀμανίτης ὁ τῇ πληγῇ ἐπικείμενος; Τὸ δὲ ἦν διασσημμένη σὰρξ καὶ ἀπόβλητος τοῖς ἀμφίοις συνεκσπαθείσα. Οὕτως ἰαθεὶς ἐγὼ καὶ παραδόξως ἀναβρώσθεις, οὐκ ἔτι οἷός εἰμι ἐμαυτὸν ἐπέχειν, ἀλλὰ τῇ τοῦ ἰασαμένου πειθόμενος ἐντολῇ, πρὸς τὸν αὐτοῦ ἀπειμι τάφον, τοῖς ἄλλοις συνεορτάσων. Οὕτως εἰπὼν, οὕτω δὴ καὶ παραχρῆμα ἐποίησε, καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον πλήρης ἡδονῆς καὶ χαρᾶς ἀπῆει, τοῖς συναντῶσι μέντοι καὶ ἀπιστὸν τι χρῆμα ἐδόκει, καὶ τὴν δψιν ἀμφισβητήσιμον.

ΚΑ'. Συντετάχθω ταῖς προλαβοῦσι καὶ αὐτὸ τοῦ Γεωργίου τὸ θαῦμα· οὐ φαῦλον γάρ, οὐδὲ τὸ τυχόν, οὐδ' ὥστε καὶ περιδεῖν ἄξιον. Οὗτος οἰκέτης μὲν ἐτύγγανεν ὢν μοναχοῦ τινος καὶ ἱερέως, Ἐφραῖμ τοῦνομα, τῷ τοῦ ὑδρωπος δὲ περισχεθεὶς πάθει, καὶ τῷ ἱερῷ οἴκῳ τοῦ Μεγάλου ἀνακλιθεὶς· ἐπειτα τὴν χρονίαν κατάκλισιν δυσχεράνας, ἀπολιπὼν τὸν ἱερὸν τοῦ δεσπότη οἰκίσκον ἀπεισιν. Ὁ μὲν οὖν δεσπότης οὐκ ἀνίει παραινῶν αὐτῷ καὶ ὑποτιθέμενος ἀνελθεῖν αὐθις καὶ τῷ τοῦ Ἁγίου οἴκῳ προσμεῖναι· ἐπαὶ δὲ μὴ ἐπειθεν (ἐφείδετο γὰρ αὐστηροτέρων ῥημάτων διὰ τὴν τοῦ πάθους βαρύτητα)· Κἂν γοῦν εἴσω τοῦ εὐκτηρίου εἴσελθε, ἔφη, αὐτὴν τὴν τοῦ Ἁγίου προσκυνήσιον εἰκόνα· εἶτα τοῦ ἐλαίου λαθὼν τε καὶ ἀλειψάμενος τῇ κοίτῃ τῇ σῆ, ἀνακλίθητι. Καὶ ὅς ἐποίησε τὸ κελευσθέν. Ἐπαὶ δὲ καὶ ἡμέρα ἦν, ἐκελεύετο μὲν παρὰ τοῦ δεσπότη καὶ ἔτι τὰ ὅμοια ποιεῖν· ὁ δὲ, Ἄλλ' ἐγὼ, φησὶν, ἐβρόκα, καὶ τῇ τοῦ Ἁγίου δυνάμει καθαρᾶς ἀπέλαυκα ὑγείας· ταύτης γὰρ τῆς νυκτὸς κατ' ὄναρ ἐπιφανεῖς μοι ὁ Ἅγιος, τῆς τε κοιλίας μου ἤψατο, καὶ εἰρηκέ μοι· Ἄπιθι ὑγιαίνων, οὐδὲν γάρ ἔτι σοι τῶν κακῶν ἐνοχλεῖ. Οὐδ' ἤρκει πρὸς πίστιν αὐτὰ τῷ δεσπότη· ἀλλὰ καὶ παῖραν προσῆγε, καὶ περιειργάζετο πρόσωπόν τε ἐκείνου, καὶ κοιλίαν, καὶ πόδας, καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τε καὶ μέρη, καὶ ἐπεὶ οὐδὲ λείψανόν τε ἐώρα οὐδὲ ἔγνω τοῦ πάθους οὐδὲν, δόξῃ τῇ πρὸς Θεὸν ἐχρήτο καὶ εὐχαριστίᾳ τῇ πρὸς τὸν Ἅγιον, ἱατροῦ τε τυχὼν ἀμίσθου καὶ ἀψευδοῦς, καὶ ὑγιῶς ἔχοντα τὸν οἰκέτην ὄρων.

quod in ipso medicum nactus fuisset, qui certissimam famulo suo sine mercede reddidisset salutem.

ΚΒ'. Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς Εἰρήνης πάθος ὁμοίως ἦν ἔχον· ὑδρωψὶ γάρ καὶ αὐτὸ πάθος τὸ χαλεπώτατον, ὃ καὶ ἀστείας ὄη καὶ θαυμασιωτέρας ἔτυχε τῆς ἰάσεως. Ἡ μὲν οὖν Εἰρήνη γυνή τις ἦν ἐνὸς τῶν τῷ ἱερῷ οἴκῳ διακονούντων, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνακλιθεῖσα, πρὸς μὲν τῶν ἱατρῶν ἀπειρήτο τὴν ὑγίειαν. Ὁ μὲντοι Ἅγιος νυκτὸς ἐπιστάς μετὰ τινῶν καὶ ἐτέρων δύο, μεθ' ὧν μὲν εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ἐπιφαίνεσθαι, τοὺς θεῖους τε ἀναργύρους εἶναι τούτους φασὶ Κο-

A emitti e latere. Deinde conjugem hilariter allocutus: Mibi videor, inquam, nihil mali sentire; sed tu sensim solve vincula plagæ imposita. Ea autem sic fecit, non sine magna, qua afficiebatur, molestia; et, Hei mihi, dixit: Quis est hic amantissimus (21), qui plagæ est impositus? Id vero erat caro putrefacta et separata, quæ una cum pannis evulsa fuerat. Sic ego sanatus, et præter spem et opinionem pristinae restitutus valetudini, non me potui amplius continere, quin parerem curatoris mei præcepto, et me conferrem ad ejus sepulcrum, cum aliis festum celebraturus. Cum sic dixisset, statim quoque sic fecit, et ad Sanctum abiit plenus gaudio et lætitia. Iis autem, qui ei fiebant obviam, res videbatur incredibilis, et vel de suis dubitabant oculis.

XXI. Coniungatur præcedentibus Georgii quoque miraculum: non est enim leve, nec vulgare, neque ullo modo contemnendum. Is erat minister monachi cujusdam et sacerdotis, nomine Ephraim. Cum autem hydrope laboraret, et in sacra magni Sampsonis æde esset repositus, omnia quidem repulit, quæ ei a medicis prius erant ad medelam adhibita, utpote a quibus omnibus nihil opis sensisset. Deinde cum ægre ferret, quod tamdiu illic decumberet, sacra illa æde relicta, abiit in domini domunculam. Non cessabat autem dominus eum monere et hortari, ut reverteretur, et in Sancti domo adhuc maneret. Cum vero non persuaderet (a verbis enim abstinebat asperioribus propter morbi gravitatem): Oratorium, inquit, saltem ingredi, adoraturus ipsam Sancti imaginem; deinde cum oleum acceperis, et te unxeris, in tuo lecto recumbe. Ille autem fecit, quod jussus fuerat. Postquam vero advenit, jubebatur quidem a domino adhuc facere similiter; ille autem: Sed ego, inquit, jam convalui, et Sancti virtute sum integram assecutus sanitatem. Hæc enim nocte mihi apparens in somnis Sanctus, meum ventrem tetigit, et dixit mihi: Abi, cum sis sanus; nihil enim mali te vexat amplius. Hæc autem ad fidem domino faciendam non suffecerunt: sed ipsemet periculum facere voluit, et diligenter scrutatus vultum ejus, et ventrem, et pedes, et reliqua membra, cum nullas morbi reliquias, aut vestigia reperiret, Deum laudavit, et Sancto egit gratias,

XXII. Similis fuit Irenæ cujusdam morbus, quæ etiam ipsa hydrope laborabat, eoque gravissimo; ac ideo magis solemnibus magisque miranda fuit ejus curatio. Habebat illa maritum ex eorum numero, qui ædi sacræ inserviunt, in qua et ipsa decumbebat, desperans salutem a medicis obtinendam. Sanctus autem noctu apparens cum aliis duobus; cum quibus ut plurimum solebat apparere (eos vere esse dicunt divinos illos, qui sine ulla

(21) Amanites, fungi species.

medentur pecunia, Cosmam et Daminanum) eam primum interrogavit, quidnam mali pateretur. Illa autem videbatur ipsum malum ostendere; Sanctus vero unum e sociis suis alloqui, et dicere: Oportet ejus femori adhibere sectionem. Et ille quidem sic fecit. Mulier autem, ut quæ dolorem quemdam senserat, e somno est excitata; nihil vero cognovit ex iis quæ passa fuerat. Cum autem diluxisset, ad eam accedens famula, vidensque aquam sub lecto fusam, arbitrata, ut erat verisimile, eam esse urinam: exprobravit ipsi, quod turpiter indecore se gereret, et quod neque surrexisset, neque ullam vocasset ex ancillis, sed inquinasset et vestes et stragula. Illa autem negabat, dicens, se nihil tale fecisse. Deinde remota tunica, cum visa esset sectio, et humor effluens, cognitus inde fuit medicus: et ipsa sana exstitit, et domum cum gaudio est reversa.

XXIII. Atque hæc sufficiunt ad cognoscendam gratiam quæ magno Sampsoni data fuit. Quid enim (ut est in tragœdia) numerare oportet innumerabilia (22)? Etenim qualia facta sunt, nunquam cessant fieri, sed fluminum instar se habent; atque ideo miraculum unum sufficit pro omnibus, tanquam flumen divinitus fluens, quod procedit e sepulcro viri sancti, et quotidie oritur tanquam e fonte. Procedit autem non semper: sed paucis diebus ante festum Thaumaturgi quidam veluti humor apparet, qui deinde paulatim augetur, et remanet post festum, sic scaturiens, donec aliquot dies præterierint: deinde cessat. Atque hoc modo, ut opinor, majori est in honore et admiratione, quam si perpetuo flueret. Quoniam sic servare certum, et nunquam aberrans tempus fluendi et deficiendi, præterquam quod id gratius et admirabilius sit, est etiam magis venerabile. Quod enim est perpetuum, affert fortasse etiam satietatem; satietas autem inducit contemptionem.

XXIV. Hoc est, quod tibi a nobis offertur donum, maxime Pater Sampson, nescio quidem, an ex tui animi sententia, sed certe pro nostris viribus. Quod quidem benigne et placide accipias, qui es benignissimus: morborumque nostrorum, atque ideo animæ potius, quam corporis, bonus sis medicus, dux et custos totius nostræ vitæ, Christum reddens mihi propitium. Quem ipse quidem insigniter dilexisti, ego autem peccatorum multitudine, hei mihi, plusquam dici possit, provocavi ad iram: quem decet omnis gloria, honor et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(22) His annotatis minime contentus fuisset eruditus Commentator, sed quoque novam versionem adornare voluisset, si per vitam licuisset; quæ versio minus presse inhærens Græcorum verborum ordini, et periodis usque ad fastidium aurium Latinarum prolixit; multo clarius exhibuisset sen-

σµᾶν καὶ Δαµιανὸν, ἤρετο πρῶτον αὐτὴν ὁ Ἅγιος, τί ἂν καὶ πάσχουσα εἴη. Ἡ δὲ ὑποδεικνύουσα ἐδόκει· καὶ ὁ Ἅγιος ἐν τούτων προσλαβὼν ὑπεφαίνετο· Τομὴν αὐτῆς δεῖ τῷ μηρῷ ἐπιθεῖναι. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐποίησε. Ἡ δὲ, ὡς περ ὀδύνης ἀισθημένη τινός, διυπνίζετο, ἔγνω δὲ οὐδὲν ὧν πέπονθεν. Ὡς δὲ καὶ ἡμέρα ἦν, ἡ ὑπηρέτις αὐτῇ προσελθοῦσα, καὶ ὕδωρ ὑπὸ τῆ κλίνῃ κεχυμένον ἰδοῦσα, οὐρανὸν τε αὐτὸ εἶναι, ὡς τὸ εἰκός, οἰηθεῖσα, τὸ ἄκοσμον αὐτῇ ὠνείδιζε, καὶ ἀτεχνῶς ἄσχημον, ὅτι· μὴ ἀνέστη, καὶ μὴ ἐκάλεσε μηδεμίαν τῶν ὑπηρετουμένων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια ἤσχυεν οὕτω μετὰ τῶν στρωμάτων. Ἡ δὲ ἤρνεῖτο μηδὲν τοιοῦτον εἰργάσθαι, λέγουσα· Μηδαμῶς. Ἐπειτα τοῦ χιτῶνος ἀνασταλέντος, τῆς τομῆς τε διαφανείσης, καὶ τοῦ ὑγροῦ καταβρέοντος, ὁ μὲν ἰατρὸς δῆλος ἦν, αὐτῇ τε ὑγιῆς ἐδείκνυτο, καὶ οἴκαδε καλῶς ἐπανήρχετο.

ΚΓ'. Ἀρκεῖ τούτοις γεύματος τὴν ὅλην ἀποδειχθῆναι τοῦ Μεγάλου χάριν. Τί γὰρ, κατὰ τὴν τραγωδίαν, ἀναρίθμητα μετρήσασθαι δεῖ; καὶ γὰρ οὐδέποτε ταῦτα λεγόμενα λήγουσιν· ἀλλὰ τοῖς τῶν ποταμῶν βεύμασιν ἔχουσιν ὁμοίως· ἄλλως δὲ τε καὶ ἐνδὸς ἀντὶ πάντων ἀρχοῦντος, τοῦ θεοβρύτου, φημί, νάματος, ὃ πρόβεισι μὲν τοῦ τάφου, καὶ τοῦτον ἔχει γένεσιν καὶ πηγῆν· πρόβεισι δὲ οὐκ ἀεὶ, ἀλλ' ὀλίγαις μὲν πρότερον ἡμέραις τῆς τοῦ θαυματουργοῦ ἑορτῆς, οἷα νοτις ὑποφαίνεται· ἔπειτα καὶ τὸ ὀλίγον αὐξεται, καὶ διαμένει μετὰ τὴν ἑορτὴν, οὕτως πηγάζον, ἕως καὶ τινες ἡμέραι παρέλθοιεν, εἴτα παύεται. Πλὴν οἶμαι ταύτην θαυμαζόμενον καὶ τιμιώτερον, ἢ εἰ διηνεκῶς καὶ ἀλήκτως διετέλει ῥέον· ἐπεὶ τόγος συντηρεῖν οὕτως ἀπλανῆ τε καὶ ἀδιάφυστον τὸν καιρὸν τὸν τῆς ἐπιβροῆς, φημί, καὶ τὸν τῆς ἐκλείψεως μετὰ τοῦ θαυμασιώτερον καὶ χαριέστερον εἶναι, μᾶλλον ἐστὶ καὶ σεβασμιώτερον· τὸ γὰρ διηνεκὲς ἴσως καὶ προσκορὲς· ὁ δὲ κόρος πρᾶγμα φέρον εἰς καταφρόνησιν.

ΚΔ'. Τοῦτό τοι τὸ παρ' ἡμῶν προσαγόμενον δῶρημα, μέγιστε Πατρῶν, Σαμφῶν, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ κατὰ γνώμην τὴν σὴν, κατὰ δύναμιν δὲ πάντως τὴν ἡμετέραν, ὃ καὶ δέχοιο προσηνῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ὁ πανταχοῦ φιλόανθρωπος, καὶ τῶν παθῶν καὶ νόστων τῶν ἡμετέρων, καὶ μᾶλλον τῶν ψυχικῶν, ἰατρὸς εἴης χρηστὸς, ἡγεμὼν καὶ φύλαξ παντός τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου· ἔλεόν μοι τιθεὶς τὸν Χριστὸν, ὃν αὐτὸς μὲν διαφερόντως ἠγάπησας, ἐγὼ δὲ πλήθει ἁμαρτιῶν, οἴμοι, ἀδιεγῆτως παρώργισα· ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

sum auctoris, magisque intercesa minus fatigasset lectorem. Sed quod hic non potuit, morte immatura preveniente; neque nos modo possumus, prelo moram non ferente: quamvis tamen negare nolumus, plura etiam nos in textu emendasse inter corrigendum typosetarum errata.